

СОВЕТ ЗА РАДИОДИФУЗИЈА
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

**АНАЛИЗА НА
ПРОГРАМИТЕ НА
МРТ**
2010 година

Издавач:

Совет за радиодифузија на Република Македонија

Зоран Стефаноски, претседател на Советот

М-р Милаим Фетаи, заменик на претседателот

Академик Али Алиу, член на Советот

Академик Бојан Шоптрајанов, член на Советот

Д-р Томе Груевски, член на Советот

Столе Наумов, член на Советот

Бранко Радовановиќ, член на Советот

М-р Алма Машовиќ, член на Советот

М-р Борис Арсов, член на Советот

CIP – Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје
654.197(497.7)

АНАЛИЗА на програмите на МРТ 2010 година / – Скопје : Совет за
радиодифузија на Република Македонија, 2010

ISBN 978-608-4605-01-0

а) Македонска радио и телевизија – Програма, 2010 – Анализи

COBISS.MK-ID 84740362

Споредбена анализа
на програмата на радио и на телевизиските програмски
сервиси на Јавниот радиодифузен сервис
реализирана во периодите
од 25 до 31 јануари и од 10 до 16 мај 2010 година

Во рамките на редовниот мониторинг на програмата на радиодифузерите, Советот за радиодифузија спроведе мониторинг на сите телевизиски и радио програмски сервиси на Македонска радиотелевизија (МРТ). Целта на анализата беше да се утврди дали МРТ емитува програма со која ја исполнува функцијата на јавен радиодифузен сервис. Оттаму, добиените наоди беа оценувани согласно со одредбите од Законот за радиодифузната дејност кои се однесуваат на остварувањето на јавниот интерес преку емитуваните содржини, како и во однос на насоките за Јавниот радиодифузен сервис од „Стратегијата за развој на радиодифузната дејност 2007-2012 година“.

Кај телевизијата беа опфатени Првата програма (МТВ1), Втората програма (МТВ2) и Собранискиот канал. Кај радиото – Првата програма (Радио Скопје), Втората програма (Радио два) и Трета програма (Програма на јазиците на етничките заедници). Беше направена анализа на целокупните емитувани содржини на секој од сервисите во две одвоени седмици, едната во првиот квартал од годината – од 25 до 31 јануари, а другата во вториот квартал - од 10 до 16 мај 2010 година. Снимениот квантум – два пати по 168 часа¹ - беше прегледан/преслушан и жанровски класифициран, по што беа добиени квантитативни и квалитативни податоци.

Квантитативниот дел од анализата дава одговори на тоа во колкав обем секој од сервисите ги исполнува трите медиумски функции – информативната, образовната и забавната. Исто така, со оваа анализа се добија одговори за тоа дали/колку сегментите на МРТ ги исполнуваат законски зададените обврски во поглед на заштитата на културниот идентитет: да емитуваат вокално-инструментална музика и

1 Поради технички причини има минимални отстапувања кај некои од програмите, што е прилежано во соодветните делови од анализата.

програми изворно создадени на македонски јазик, односно на јазикот на заедницата за која е наменет сервисот.

Деталноста на прегледувањето/преслушувањето на снимениот материјал овозможи да се извлечат квалитативни оценки за поединечните емисии и за програмските сервиси во целина од аспект на режисерскиот, сценаристичкиот, драматуршкиот, новинарскиот, сценографскиот ангажман, во поглед на концепцијата и на реализацијата на програмската шема.

Заклучоците изнесени во извештајов се извлечени по споредбата на квантитативните и квалитативните податоци добиени во двете седмици. Онаму каде што се чинеше упатно, понудени се насоки за натамошен развој, но сите се во границите на надлежностите и овластувањата на Советот и ја почитуваат уредувачката независност која Законот му ја гарантира на Јавниот радиодифузен сервис еднакво како и на сите други радиодифузери.

I. Дефинирање на улогата на јавниот радиодифузен сервис во демократските општества - европска легислатива

Јавниот радиодифузен сервис е производ на Европа, односно на стабилни и зрели демократски општества. Демократскиот амбиент е предуслов за вистинско постоење на јавен радиодифузен сервис (JPC), бидејќи во спротивно, неговата суштинска карактеристика – да функционира на одредена дистанца од власта и од елитата на моќ – нема да биде возможна. Иако има јасна економска релевантност, JPC не е споредлив со ниту еден јавен сервис од кој било друг економски сектор. Имено, нема друг сервис којшто истовремено има пристап до толку бројна популација, којшто ги снабдува луѓето со толку многу информации и содржини и со тоа влијае врз индивидуалното и врз јавното мислење.

Во рамките на Европската унија, улогата на јавниот сервис е потенцирана во Протоколот за системот на јавната радиодифузија што е составен дел на Договорот од Амстердам од 1997 година. Имајќи предвид дека „системот на јавна радиодифузија во државите-членки е директно поврзан со демократските, со социјалните и со културните потреби на секое општество и со потребата за зачувување на медиумскиот плурализам“, Протоколот утврдува дека секоја држава-членка треба да обезбеди таков вид финансирање кој ќе овозможи исполнување на мисијата на јавниот сервис, онака како што таа е дефинирана и организирана од секоја држава. Улогата на јавниот радиодифузен сервис во промовирање на културната разновидност е потврдена и од Конвенцијата на УНЕСКО за заштита и за промовирање разноликост на културното изразување (октомври 2005 година). Конвенцијата - којашто е одобрена од Советот на Европската унија во име на Заедницата и со тоа е составен дел од легислативата на Европската заедница - утврдува дека во зачувувањето и промовирањето на разновидноста на културно изразување ќе бидат

вклучени и мерки за зголемување на разновидноста на медиумите, секако, притоа мислејќи и на јавниот радиодифузен сервис.

Овие вредности на јавната радиодифузија се подеднакво важни и во новото, брзо менливо медиумско опкружување. Тоа е потенцирано во Препораките на Советот на Европа: Препораката за медиумски плурализам и разновидност на медиумската содржина и Препораката за улогата на јавните сервиси во информациското општество. Последната препорака ги повикува државите-членки на Советот на Европа да „им ги гарантираат на јавните медиумски сервиси (...) условите кои се потребни за извршување на функцијата, која им е доделена од државите-членки во новата дигитална средина на транспарентен и одговорен начин“ и да „им овозможат на јавните медиумски сервиси целосно и ефикасно да одговорат на предизвиците на информациското општество, почитувајќи ја јавната/приватна дуална структура на европскиот пејзаж на електронски медиуми и посветувајќи внимание на прашањата за пазарот и конкуренцијата“.

Во Препораката се споменати и елементите кои го дефинираат јавниот радиодифузен сервис како:

- а) референтна точка за целата јавност, која нуди универзален пристап;
- б) фактор на социјална кохезија и на интеграција на сите поединци, групи и заедници;
- в) извор на непристрасни и на независни информации и коментари, и на иновативна и различна содржина, која е усогласена со високите етички стандарди и стандардите за квалитет;
- г) форум за плуралистичка јавна дискусија и средство за промовирање поголемо демократско учество на поединците;

д) сервис, кој активно придонесува за аудиовизуелното творештво и за производството, како и за поголемото вреднување и ширење на разноликоста на националното и на европското културно наследство.

II. Јавен радиодифузен сервис во Македонија: законска поставеност и исполнување на улогата и мисијата на Македонската радио-телевизија

1. Законска рамка за мисијата и улогата на МРТ

Мисијата на јавниот радиодифузен сервис и програмските ориентири за нејзиното остварување се утврдени во Законот за радиодифузната дејност. Суштината на програмските насоки е зададена во членот 121 од Законот каде, меѓу другото, се вели дека МРТ, заради остварување на јавниот интерес, треба:

- да обезбеди програмите што се произведуваат и што се емитуваат, да бидат заштитени од какво и да е влијание на власта, на политички организации или на центри на економска моќ;
- да ја развива и да ја планира програмската шема во интерес на целата јавност и да произведува и да емитува програми за сите сегменти на општеството без дискриминација, водејќи притоа сметка за специфичните општествени групи;
- да се грижи низ програмите да се рефлектираат различни идеи, да се негува културниот идентитет на заедниците, да се почитуваат културните и религиозните разлики и да се поттикнува културата на јавен дијалог, со цел да се зацврстува заемното разбирање и толеранцијата во функција на унапредување на односите меѓу заедниците во мултиетничка и мултикултурна средина;

- да ги негува и да ги развива говорните и јазичните стандарди на сите заедници во Република Македонија;
- да ги негува, да ги поттикнува и да ги развива сите облици на домашното аудиовизуелно творештво, кои придонесуваат за развој на македонската култура, како и да придонесува за меѓународна афирмација на македонскиот културен идентитет;
- да го промовира почитувањето на основните човекови права и слободи, на демократските вредности и институции, да ја почитува приватноста, достоинството, угледот и честа на човекот;
- да развива, да планира и да емитува програми, информативни емисии и вести наменети за глуви лица, кои ќе бидат преведувани на знаковен јазик;
- за време на изборна кампања да обезбеди бесплатно и избалансирано време за емитување на програми на политичките партии, на коалициите и на кандидатите кои имаат доставено листи на кандидати за општи, локални или за претседателски избори, во согласност со правилата за медиумска презентација на политичките партии, коалиции, независни кандидати и нивните програми;
- да обезбеди информирање за регионалните и за локалните посебности и за настани во Република Македонија;
- да обезбеди услови за користење и развој на современи техничко-технолошки стандарди во производството и емитувањето на програмата и да подготви план за премин во определен временски период на дигитална технологија во согласност со утврдената стратегија за развој на радиодифузијата во Република Македонија и

- да обезбеди чување и архивирање на сопствените радио и телевизиски записи и други материјали и документи за работата на МРТ, како дел од аудиовизуелното богатство на Република Македонија.

Законот посебно посочува (член 122) дека јавниот сервис е должен во програмата да ги почитува професионалните принципи, да им обезбеди рамноправен пристап на различните интереси во општеството, да се залага за слободата и плурализмот на изразување на јавното мислење, како и да спречи каков било облик на расна, верска, национална, етничка и друга нетрпеливост.

Со законските одредби (член 124) е утврдено и дневното ниво на застапеност на вокално-инструменталната музика, односно на одредени видови програма изворно создадена на македонски јазик или на јазикот на етничките заедници. Кај телевизиските програмски сервиси минималната застапеност на изворните програми изнесува 30%, а кај радиото - 40% од говорниот дел². Долната граница на присуство на вокално-инструменталната музика на македонски јазик или на јазикот на етничките заедници е 45%. Утврден е и процентот (член 123) на европските аудиовизуелни дела од вкупно емитираната програма во текот на годината (60%).

Со цел поддршка на новата продукција, јавниот сервис е должен да издвои најмалку 10% од годишните средства наменети за

² Според Правилникот за примена на одредбите поврзани со заштитата и негувањето на културниот идентитет („Службен весник на РМ“ бр.113 од 01.11.2006), во изворно создадена програма се вбројуваат следниве видови програми: информативна, информативно-забавна, документарна, документарно-забавна, забавна (говорни шоу-емисии, комедии кои се драматуршки целини снимени во студио, хумористични емисии и серијали снимени и/или во ентериер/екстериер), забавно-информативна, образовна програма, образовно-забавна, играна програма, спортски магазини, музичка програма (музички фестивали, танц, балет, опера), уметност/култура/хуманистички науки.

продукција на телевизиска програма за нарачка на програма од независни продуценти од Република Македонија (член 125).

2. Резултати од анализата на телевизиските програмски сервиси на Македонската радио-телевизија (МРТ)

Општи согледувања - Споредбената анализа на програмата на телевизиските програмски сервиси на МРТ реализирана во периодите од 25 до 31 јануари и од 10 до 16 мај 2010 година, покажа дека Македонската радиотелевизија не ги следи водечките принципи кои се однесуваат на улогата на јавен сервис. Јавните медиумски сервиси треба да нудат вести, информации, образовни, културни, спортски и забавни програми и содржини наменети за различните категории на јавноста и кои, гледано во целина, претставуваат додадена јавна вредност во споредба со оние на другите радиодифузери и даватели на содржина. И на Првата и на Втората ТВ програма на МРТ доминираат забавните содржини, недостига полемички отворена, изворна информативна програма, а како резултат на отсуството на конзистентна уредувачка политика, се јавуваат силни контрасти при третманот на општествените теми, додека образовната програма е без карактеристичен и во суштина – карактерен, сценаристички /драматуршки/режисерски ангажман. Од овие причини, јавниот сервис не претставува референтна точка за целата јавност. Не е посветено внимание ниту на содржината која треба да ги интегрира сите заедници, социјални групи и генерации, вклучувајќи ги и малцинските групи, младите луѓе, старите лица, социјалните категории во неповолна положба, лицата со инвалидитет, истовремено почитувајќи ги нивните различни идентитети и потреби. Исклучок се вестите за лицата со оштетен слух (кои традиционално се емитуваат) и емисиите „Светот на тишината“ и „Петтиот елемент“. Сепак, не е посветено

доволно внимание на нивниот пристап до вакви содржини, на нивното присуство и портретирање во јавните медиумски сервиси. Вестите би имале корист од подобра техничка реализација, на пример, кога на екранот би доминирал делот со презентерот/ката кој/а говори со знаковен јазик, а не сликата од настанот. Емисиите, пак, би биле порепрезентативни кога би опфаќале теми и личности од целата држава.

Јавниот сервис не претставува фактор на социјална кохезија и интеграција на сите поединци, групи и заедници. Ниту Првиот ниту Вториот програмски сервис на Македонската радиотелевизија не промовираат поширока демократска дебата и учество, и не обезбедуваат квалитетна содржина и форум за јавна дебата, отворен за различни идеи и убедувања во општеството, како и платформа за ширење демократски вредности. МРТ не е сервис кој активно придонесува за аудиовизуелното творештво и производство и за поголемо вреднување и ширење на разноликоста на националното и на европското културно наследство, бидејќи изостануваат инвестиции во нови, оригинални содржини и не се поддржува креирањето и производството на домашни аудиовизуелни дела кои би ги прикажувале и локалните и регионалните карактеристики.

Генералниот заклучок е дека иако законската рамка ја обезбедува можноста МРТ да создава и да емитува програми од јавен интерес со кои се одразува општествениот и културниот плурализам во државата, во практика ситуацијата е поинаква. Македонската радиотелевизија, за да ја исполнува својата улога на јавен сервис, треба да направи одредени промени во поглед на програмската понуда, или како што Советот за радиодифузија препорача во „Стратегијата за развој на радиодифузната дејност 2007-2012 година“:

- да се редијајнира програмскиот концепт во насока на прецизно определување на обврските на Јавниот сервис околу застапеноста на трите основни програмски функции – да информира, да образува и да забавува;
- да ангажира независни продуценти за изработка на продукциски квалитетна програма;
- во сервисите наменети за мнозинските етнички заедници, да се стимулира мултикултурноста преку производство на заеднички програмски содржини или со превод на дел од програмите.

МТВ1 - Сумарно, по споредбената двонеделна анализа на програмата на МТВ1, и според статистичките показатели и според непосредниот увид во квалитетот на нејзината понуда, заклучок е дека во програмскиот концепт и во неговата реализација – акцентот не е ставен врз изворниот продукциски ангажман со аудиовизуелен пристап кој, пред сè, целисходно тежнее кон:

- иновативност
- експерименталност
- креативност

Основната причина за неинвентивноста, како главен недостаток во изворната програма на македонскиот Јавен сервис, пред сè, може да се лоцира во очигледниот недостиг – телевизично обмислена, одговорна, што значи – нужно комплементарна режисерско/новинарска соработка во приодот кон избраните, општествено релевантни теми. Изворната програмска понуда на МТВ1 ја препознава актуелноста на општествените теми, меѓутоа има хроничен недостаток од полемички отворен и современ визуелен израз.

Без комплементарноста на режисерскиот и на новинарскиот ангажман, особено во програмата која излегува од рамките на конвенционалните жанрови (на пример - вестите), како и поради обемната минутажа непродуктивно потрошена за бесплатни соопштенија – скудната изворно создадена програма на МТВ1, пред сè, остава впечаток на – инертност: Во обмислувањето изворно создадени аудио-визуелни целини не се препознава режисерска компетенција, па сликата што треба да биде резултат на сложен продукциски ангажман се фокусира исклучиво врз потенцијалот на – новинарот. Оттаму, сосема очекувано е дека тоа ќе резултира со изворна програмска понуда на која мошне често ѝ недостигаат дури и елементарните елементи на телевизиско и на телевизично обликување:

- нема впечатлива сценаристичко/драматуршка обмисленост – оттаму, дури и редовните емисии немаат визуелен идентитет;
- сценографијата е и физички амортизирана и идејно стереотипна, се повторува во жанровски различни емисии, не креира амбиент естетски функционален и за општествениот статус на учесниците во програмата и за избраната тема;
- очигледни се анахронизмите и маргинализацијата на програмите од образовна функција: чести репризи на децениски стара изворна продукција на МТВ1, која не кореспондира ниту со современиот општествен амбиент ниту со актуелниот радиодифузен пејзаж;
- конвенционалност во третманот на теми дури и со шоу-потенцијал;
- неконсеквентна програмска политика: анахронизмот и конвенционалноста на изворната продукција стојат во драстичен контраст со тривијални шоу-програми, главно, од

поновата северноамериканска продукција, што е во спротивност и со законските одредби за европска ориентација на програмската понуда;

- нема иницијатива за промоција на аудио-визуелни дела од независни продуценти за кои е очекувано да пледираат на аудио-визуелна алтернатива;

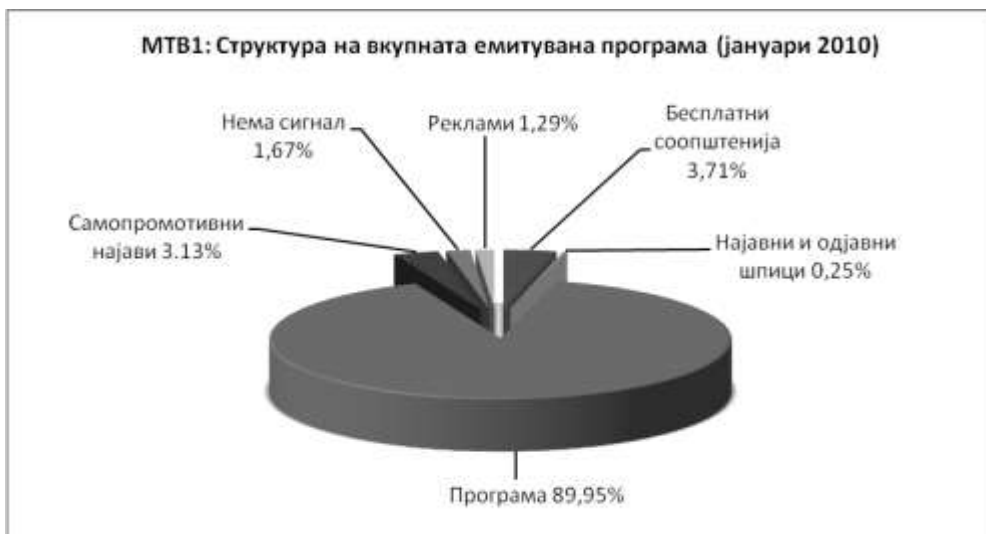
Во делот на техничките забелешки, треба да се спомене дека програмата на МТВ1 е презаситена со крајно нелогични резони – за (бесплатно) рекламирање или за самопромотивни реклами, кои, мошне често се дури и вулгарни, особено кога навлегуваат во интегритетот на одредена емисија. Од друга страна, екранот е често презаситен и со неконтекстуализирани информации пласирани преку подвижен кајрон – на пример, кајрон со дневни вести прикажуван за време на играна програма, кој, од една страна - одзема внимание, а од друга - го стеснува просторот за прикажување и ја нагдува оригиналната естетика.

МТВ2 – Во програмска смисла, доста заостанува и Втората програма на Македонската радио-телевизија – МТВ2, односно ги нема трите аудиовизуелни пристапи за продукциски ангажман – иновативноста, експерименталноста и креативноста. Најочигледен показател за ова е доминацијата на забавната функција (со меѓу 63% и 65% од вкупната емитувана програма) во однос на другите две функции – информативната (меѓу 24% и 26%) и едукативната (околу 10% - 11%). Во ударното време, кога поголемиот дел од публиката е присутен пред телевизиските екрани, наместо да се задржи вниманието на гледачите со квалитетна домашна продукција низ која ќе се рефлектираат различните идеи и ќе се негува културниот идентитет на етничките заедници за кои е наменет програмскиот сервис, преовладуваат вести и спортски настани од странство. Во недостиг од друга програма, веќе видените преноси од спортските

настани целосно се репризираат следниот ден. Во поглед на јазикот на емитување, доминира програмата на албански јазик, потоа следува на турски јазик, додека програмите емитувани на српски, влашки, бошњачки и на ромски јазик се далеку помалку застапени.

Собраниски канал – Иако овој канал е наменет исклучиво за активностите на Собранието на РМ, тој се користи и за емитување содржини на Македонската радио-телевизија. Информирањето за собраниските активности, главно, се сведува на пасивен пренос од седниците на собраниските комисии, со извесно придвижување кон (минимална) новинарска интервенција (во втората анализа). Емитувањето на останатите содржини е стихијно, без разработена програмска концепција и служи само за пополнување на програмата.

МТВ1

Графички приказ 1

Структурата на вкупно емитуваната програма на МТВ1 во анализираната недела од 25 до 31 јануари (*Графички приказ 1*) опфаќа целина од 151 час жанровски различно профилирана програма преку чија анализа се добиени дел од клучните сознанија за карактеристиките на Првиот програмски сервис и за исполнувањето на законските обврски³. Преостанатата минутажа, главно, има промотивна функција и ја сочинуваат 26 минути најавни и одјавни шпици, 5 часа и 15 минути промотивни најави за програмската понуда на МТВ1, 2 часа и 10 минути комерцијални рекламни пораки и 6 часа и 14 минути бесплатни соопштенија.

Анализираната недела од 10 до 16 јуни 2010 година (*Графички приказ 2*) мошне воочливо го покажува поразителниот резултат за уделот на рекламите во вкупно емитуваната програма – емитувани се

³ Поради технички причини нема снимка од 2 часа 48 минути и 31 секунда од програмата, но тоа не се одразува значајно врз заклучоците од Анализата.

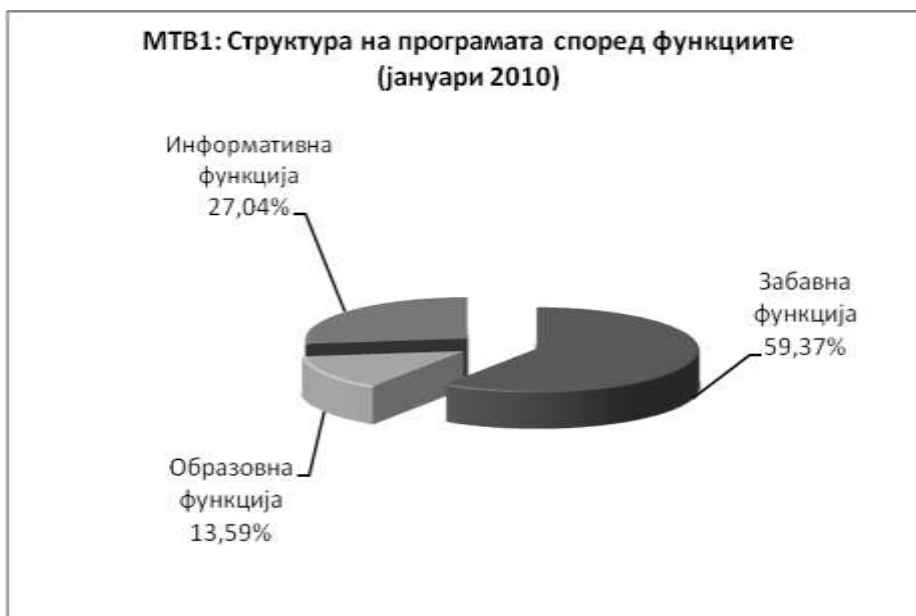
занемарливи - 7 минути и 43 секунди, и тоа од вкупно 153 часа и 35 минути ефективно програмско време. Дополнителен показател за поразително нискиот обем реклами во текот на целото деноноќие (и тоа сите седум дена од неделата) на МТВ1, произлегува и од фактот дека претходно посочените 2 часа и 10 минути маркетиншки ангажман од 25 до 31 јануари е евидентно непосредно врзан за (полу)финалните натпревари од ЕП во ракомет, додека оние 7 минути од 10 до 16 мај се резултат на т.н. „реклами на поделен екран“, емитувани, главно, во рамките на (неколкупратно репризираната) домашна играна продукција или во медиумски ексклузивните полуфинални натпревари од професионалната НБА лига.

Можностите и пропорциите на рекламирањето во програмската понуда на јавните радиодифузни сервиси е дел и од тековната европска расправа, која тежнее да обмисли модел за функционално финансирање на нивната несомнено важна општествена улога. Постојната македонска медиумска регулатива ги следи европските процеси, но и во сегашната поставеност на маркетиншките рамки, сепак, овозможува МРТ соодветно да заработи од емитување реклами, што е, пак, еден од клучните аспекти во расправата за – независноста на уредувачката политика на Јавниот сервис.

Графички приказ 2

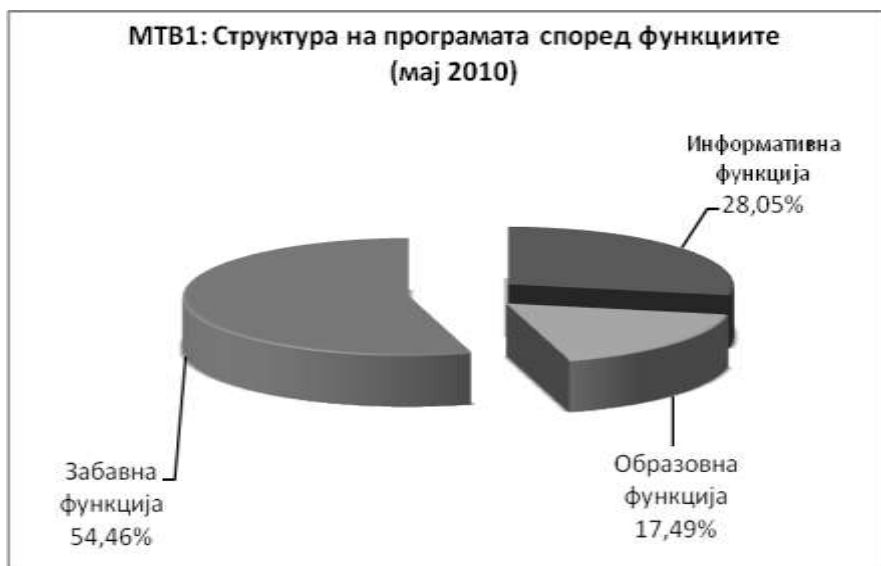
Двонеделниот споредбен увид во програмата на МТВ1 покажува дека во анализираната недела од мај, обемот бесплатни соопштинија е зголемен за 2 часа и 10 минути. Односно, времето за бесплатни соопштинија сега достигнува 8 часа и 23 минути, речиси исклучиво за кампањите од Владата на Република Македонија (ако не се земат предвид минорните промотивни минутажи за репертоарот на Македонската опера или на киното „Милениум“). Во однос на јануарската анализа, не се забележуваат значителни поместувања кај времето за обликување приредувачки делови од програмската шема – најавните шпици опфаќаат околу 26 минути, а (само)промотивните спотови 5 часа и 27 минути.

Графички приказ 3

Темелното прашање: Дали програмската понуда на Јавниот радиодифузен сервис ќе се согледува во целина (MTB1, MTB2 и Собраниски канал), или, пак, низ функционалноста на секој од програмските сервиси поединечно, сè уште е отворено. На него експлицитен одговор не дава ни Законот за радиодифузната дејност, туку го опфаќа воопштено, со тоа што зборува (посебно во членовите 120 и 121) за – „мисијата на Јавниот сервис“. Меѓутоа, токму тоа прашање, остава и методолошка резерва и ги условува гледиштата при анализата на програмите на Јавниот сервис. На пример: во случај да се проценува процентуалниот распоред на трите основни медиумски функции – информативната, образовната и забавната – како законски утврдени задачи во програмската понуда поединечно и на MTB1, и на MTB2, и на Собранискиот канал – тогаш, и двете споредбено анализирани недели покажуваат дека на MTB1 најмалку е застапена - образовната функција, но, доколку тие елементарни програмски функции се согледуваат како законска обврска која треба да ја исполнува Јавниот сервис согледан во тоталитет, тогаш, можеби

токму недостигот од програми со образовна функција би се компензирал преку квантумот документарни и образовни емисии на Собранискиот канал? Но, повторно - и во тој случај, останува отворено прашањето за законитоста на вака планираната програмска шема на самиот Собраниски канал, кој исклучиво мора да емитува содржини произлезени од работата на Собранието на Република Македонија.

Графички приказ 4

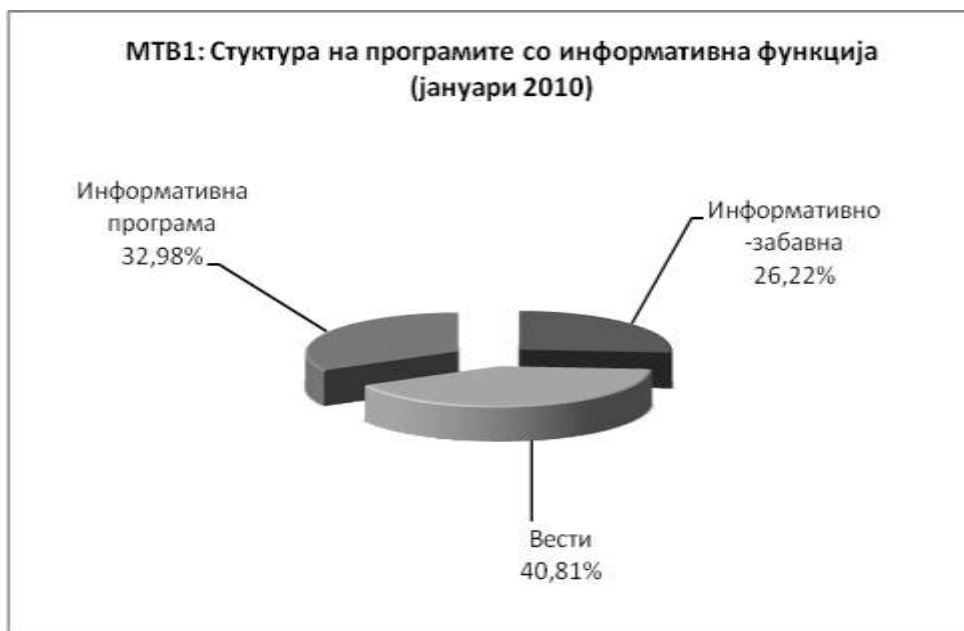
Оттаму, условно земено, процентуалниот распоред на трите програмски функции во споредбено анализираните недели (од 25 до 31 јануари и од 10 до 16 мај 2010 година), ја класифицира презентираната програмска шема на МТВ1 како сервис од општ формат, кој претежно остварува забавна функција. Во анализираната седмица од 25 до 31 јануари, Првиот програмски сервис емитувал 59,37% програми со забавна, 27% со информативна и 13,59% програми со образовна функција (*Графички приказ 3*). Притоа, ја исполнува законската обврска дневно да емитува најмалку 30% програма изворно создадена на македонски јазик. Тука, без да се навлегува подробно во

жанровската структура на секоја од трите основни функции одделно, ќе се констатира речиси идентичниот распоред на програмските функции и во анализираната недела од 10 до 16 мај: 54,46% забавна функција, 28% информативна и 17,49% образовна (*Графички приказ 4*).

ЖАНРОВСКА СТРУКТУРА НА ПРОГРАМСКИТЕ ФУНКЦИИ НА МТВ1

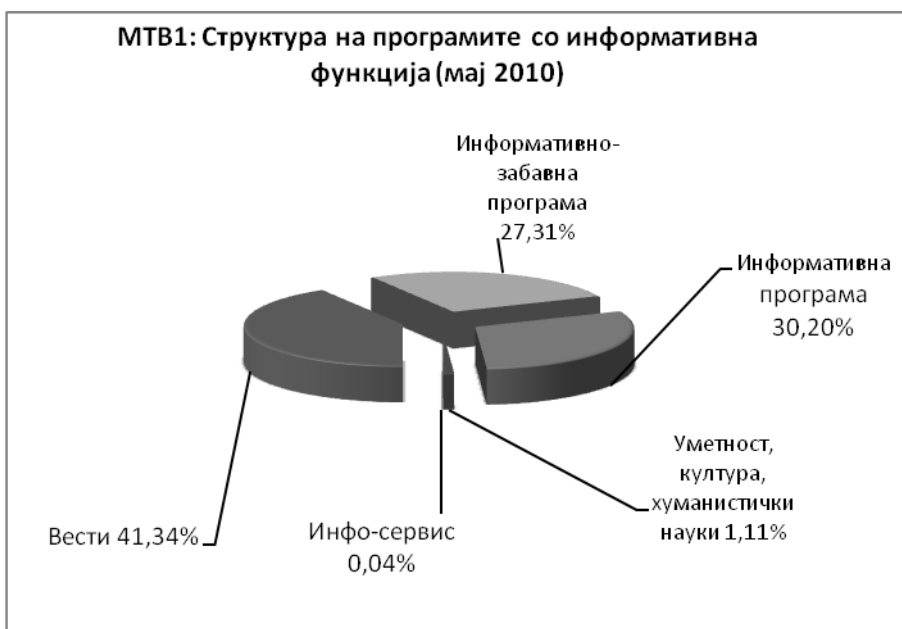
А. Информативна функција

Информативните програми кои влегоа во пресметката за остварувањето на информативната функција на МТВ1 во неделата од 25 до 31 јануари вглобени се во три жанра (*Графички приказ 5*): информативно-забавна програма (10 часа и 43 минути), вести (16 часа и 40 минути) и актуелно-информативна програма (13 часа и 28 минути). Истите три жанра, во етаблирани емисии со стандардизирани термини, циркулираат и во втората анализирана недела од 10 до 16 мај, и тоа со релативно еднакво распоредена минутажа: информативно-забавна програма (11 часа и 46 минути), вести (17 часа и 49 минути), и актуелно-информативна програма (13 часа). Исклучително мало е присуството на сервисните информации и на информативните содржини од сферата на уметноста, културата и хуманистичките науки (*Графички приказ 6*).

Графички приказ 5

Во програмската понуда на МТВ1, очигледно, недостига - полемички отворена, изворна информативна програма темелена врз истражувачко новинарство, чиј професионален производ би била ТВ-статија конструирана како соочување различни перспективи за конкретно, актуелно општествено прашање. А, всушност, токму таквиот информативен новинарски приод е примарен по логиката на медиумската функционалност особено за јавните сервиси, пред сè, поради клучната општествена задача – Информативната програма на Јавниот сервис има носечка, одговорна улога на плурален јавен простор низ кој релевантно, што значи - продлабочено, непристрасно, динамично и компетентно ќе се изразуваат карактеристиките на македонското општество. Од друга страна, ако се изземат вестите како елементарен новинарски ангажман обликуван во целината на ТВ-дневникот, информативната функција треба да се појавува и во жанровска разноликост, чија основна цел е – актуелноста.

Графички приказ 6

Тематски, информативната програма на MTB1 се држи до актуелноста, меѓутоа, забележливо е отсуство на – конзистентна уредувачка политика, што, пак, резултира во силни информативни контрасти при третманот на општествените теми (во Табела 1 е дадена листа со информативни програми произведени од MTB1 и емитувани во периодот од 25 до 31 јануари). Секако, важен е индивидуалниот новинарски приод, меѓутоа, ако е актуелноста првата и основна задача на информативните емисии, тогаш недозволиво е, на пример, да не се прави разлика помеѓу – *дневно* – *актуелното* (кое дава најдобри ефекти преку приод - од поединечно кон општо, обмислено низ вариететот актуелно-информативни програми), и *хроничното* (од општо кон поединечно, најефикасно третирано преку актуелно-информативен пристап со документаристички, фељтонски елементи).

Табела 1: Програми со информативна функц. - продукција на МТВ1 (25 до 31 јануари)

Име на емисија	Вид	Подвид	Ден	Од	До
Добро утро Македонијо	Информативна	Информативно- забавна	понеделник - петок	06:45	09:15
Вести/ТВ Дневник	Информативна	Вести	понеделник - петок	10:00 13:00 15:00 17:00 19:30 23:00	10:25 13:15 15:10 17:30 20:10 23:30
Аграр	Информативна	Актуелно- информативна со документаристички пристап	недела	13:15	14:00
Економски клуб	Информативна	Актуелно- информативна со документаристички пристап	понеделник	20:15	21:05
Говориме спориме	Информативна	Актуелно- информативна	среда	12:20	13:00
Македонија денес	Информативна	Актуелно- информативна со документаристички пристап	среда	18:00	18:30
Дебата	Информативна	Актуелно- информативна	среда	20:00	20:50
Ало 195	Информативна	Актуелно- информативна	четврток	23:00	00:00
Скопска програма	Информативна	Актуелно- информативна	петок	18:00	18:30
Отворено со народот	Информативна	Актуелно- информативна	петок	20:00	21:45
Ургентен центар	Информативна	Актуелно- информативна	вторник	20:00	20:45

Во оваа смисла, најилустративен пример е сопоставеноста на емисиите „Аграр“ и „Ало 195“.

„Аграр“ е позитивен пример за тематски специјализирана актуелно-информативна програма со документаристички пристап: Изделена е актуелна тема од областа на земјоделството, меѓутоа новинарски е актуелизирана политичко-економската валентност на нејзините поттеми. Разработката се одвива преку комплементарни куси интервјуа со компетентни соговорници снимени во студио и комплементарни новинарски прилози (репортажи и нагласено аналитички коментари) снимени на терен, како непосредна илустрација на централната, актуелна тема. Едновременно, „Аграр“ е емисија со јасно профилирана целна група (што е евидентно и од податоците за гледаноста на програмите на МТВ1, не само во овие два анализирани периода).

„Ало 195“ е спротивен пример за информативна програма: тематски се држи до актуелности, од гледна точка на – „менаџирање кризи“, меѓутоа, новинарскиот приод - од општо (хронично) кон поединечно (конкретно постојно), го разводнува информативното ткиво и сосем непотребно преминува во сферата на – образовното, кое, пак, е недосеглива цел во рамките на триесетте минути одвоени за оваа емисија. Визуелно, емисијата е сведена безмалку исклучиво на интервјуа снимени во студио, со компетентни соговорници, меѓутоа новинарскиот репертоар прашања е – претерано формален, формализиран, реторички нагласено административен, па дури и бирократски, така што разработката на темата, на крај, воопшто не е - телевизиски производ.

За функционално исполнување на информативната задача, препорачливо е МТВ1 да ја следи тенденцијата - актуелните општествени теми да се разработуваат отворено, полемички за

конкретен општествен проблем и преку – жанровски хибриди. Пример е забавно-информативниот приод на дебатното шоу „Пирамида“: Без да се тривијализира и без да се умртви со непотребен екскурс зависен од инспирираноста на соговорниците, дебатата е – нагласено мотивирана – како соочување реторички вештини во ограничено време за полемички исказ, со ангажирана публика и во студио и преку отворен контакт-телефон.

Друг приод е – симулација на трибина, приод што се обидува да го следи актуелно-информативната емисија „Говориме - спориме“, чиј приоритет се општествените проблеми на младата популација: актуелна тема, бројот на соговорници е ограничен најчесто на четири компетентни личности, а поради динамика, дебатата е илустрирана со куси, документаристички новинарски прилози.

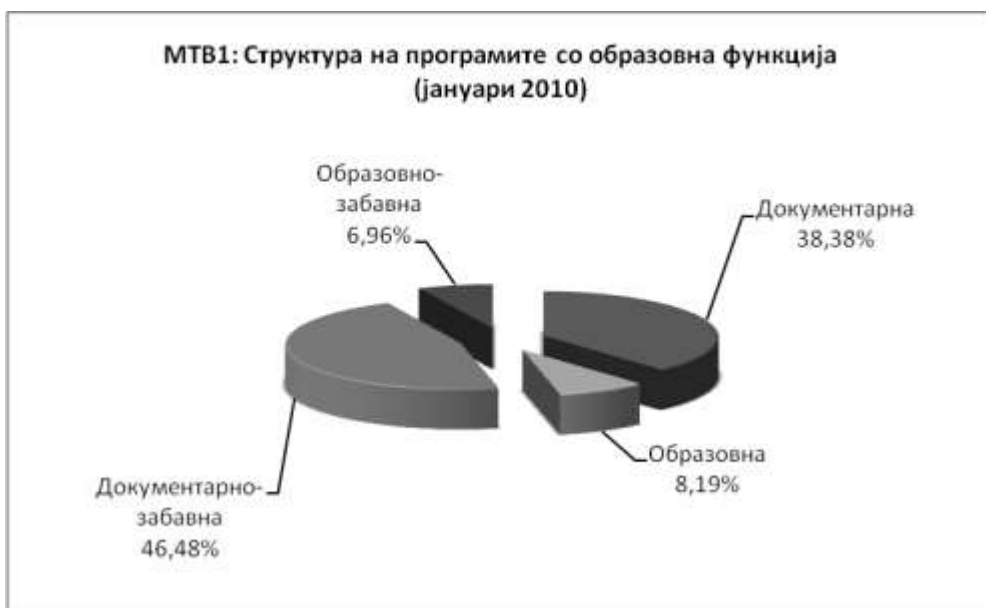
Наспроти овој динамичен полемичко/дебатен приод, пак, стои емисијата „Отворено со народот“, актуелно-информативна емисија во која претерано големиот број соговорници во телевизиски предолго времетраење, најчесто не успеваат соодветно да ги елаборираат личните гледишта за општествено актуелна тема, туку повеќе оставаат впечаток на статичен, демократски/плурален декор во студиото.

Со други зборови, од аспект на приодот кон актуелното општествено градиво, односно сценаристичко-режисерското обмислување на новинарскиот ангажман, очигледно, недостига инвентивност - дури седум од наведените емисии со информативна функција се снимени по наједноставниот, најнеатрактивен, нетелевизиски пристап – новинар и соговорник/ици во студио: „Дебата“, „Ало 195“, „Скопска програма“, „Отворено со народот“, „Ургентен центар“, „Да сме начисто“, „Без пардон“.

Карактеристичен отклон во естетска смисла: куси информации и интервјуа, рецензии и јавни настапи презентирани преку екран отворен за експериментален ТВ-приод, графичка обработка на сликата која внимава на амбиентален детаљ, изборот на музичките илустрации, неформалниот, но никако не и вулгарен однос новинар - соговорник – забележлив е во реализацијата на „Витраж“, актуелно-информативната емисија со документаристички пристап, тематски фокусирана на настани од културата и од уметничкиот живот. Згора на тоа, доблеста на „Витраж“, е пред сè во тоа што пополнува еден сериозен, мошне очигледен недостаток во исполнувањето информативно-образовна и образовна функција на Јавниот сервис, оти овој вид емисии, кои новинарски осмислено, и пред сè – компетентно би ги обединувале тековните настани од домашната културно-уметничка дејност, веќе подолг период се маргинализирани во неатрактивни периоди од програмската шема, а нивниот примарен придонес е во медиумската консолидација на домашната културно-уметничка сцена.

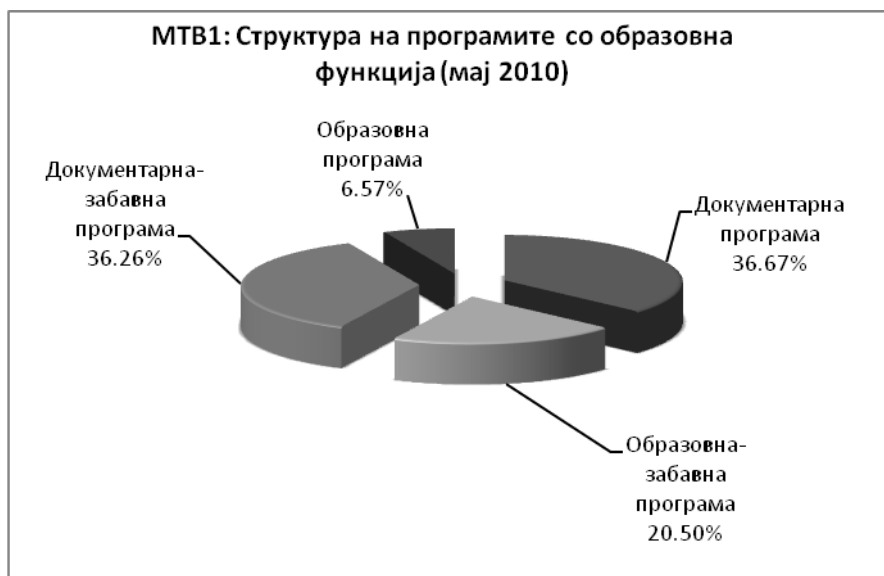
Б. Образовна функција

Споредбената анализа, и жанровски и според минутажата, покажува стандардизираност на понудата во овој програмски домен. Во периодот 25 - 31 јануари 2010 година, МТВ 1 ја исполнува образовната функција преку емисии со следниве жанрови (*Графички приказ 7*): документарна (7 часа и 53 минути), образовна (1 час 40 минути), документарно-забавна (9 часа 33 минути) и образовно-забавна (1 час 25 минути). Вкупната минутажа, пак, од 26 часа и 52 минути посветени на образовната функција во неделата од 10 до 16 мај, во составот ги вбројува (*Графички приказ 8*): документарната програма (9 часа и 50 минути), образовно-забавната (5 часа и 30 минути), документарно-забавната (9 часа и 44 минути) и класичната образовна програма (1 час и 45 минути).

Графички приказ 7

И во двете споредбено анализирани недели изворната образовна продукција на МТВ е најмалку застапена, сведена безмалку исклучиво на класично реализирани документарни филмови, кои се, згора на тоа, и премиерно и репризно маргинализирани во термини со најмала гледаност. Токму ваквиот пристап во остварувањето образовна функција само го потенцира контрастот кој сведочи за неконсеквентноста на уредувачката политика на Јавниот сервис: Од една страна стои изворната, визуелно рудиментарна, елементарна образовна и документаристичка продукција на МТВ (на пример, „Зборуваме македонски“, „Научен спектар“ или, пак, пригодните, куси документаристички формати - „Гоце Делчев – годишнина“, „Ден на Светите Кирил и Методиј“), а, од другата страна, на богатата документаристичка палета изборот паѓа, главно, врз северноамериканската документарно-забавна продукција (на пример „Како станав славен“, „Патување низ Шпанија“, „Невозможна вечера“).

Графички приказ 8

Дека е можен креативен пристап кон фактографијата – градивото на документаристиката со образовна цел - покажува образовно-забавната емисија „Седенка“, жанровски хибрид од – академски авторитетен етнолошки увид во својствата на македонската изворна песна и нејзиниот развој во протограѓанското македонско милје, илустриран со автентично интерпретирани музички примери, сместен во сценографија комплементарна за аспектите на презентираната содржина. Обид за режисерско-новинарски пристап кој резултира со функционален продукт бележит со визуелна идентификација претставува и документарно-репортажниот серијал „Македонија, земја на виното“: Профил на успешни македонски винопроизводители, презентирани репортажно-фељтонски, во 15-20 минути. Меѓутоа, овој документарен ТВ-продукт на МТВ, каков што е пласиран во анализираната недела од 25 до 31 јануари, непосредно е спротивен на одредбите од ЗРД во делот за недозволеното изложување производи: Законот забранува непосредно прикажување производи и опис на нивните карактеристики и квалитети, а токму тоа – презентерски го потенцираат разговорите со енолози и со

винопроизводители, згора и илустрирани со препознатливи марки македонско вино. Во доменот на репортажната документаристика, пак, која за градиво ги има пред сè природните богатства и културолошките посебности на регионите во Република Македонија, влегуваат и емисиите: „Вкусовите на Македонија“, „Исар Марвинци“ и „Откривање на Преспа“.

Презентиран контекстуализирано како – „Вечер на документарниот филм“, на 12 мај премиерно е емитиран „Портретот на Димитар Андонов Папрадишки“, а го истакнуваме како парадигматичен за класичниот, дискурзивен, монографски документаристички приод за портретирање личности маркантни за македонското општество. На оваа линија, се разбира секој со својата тематска тежина, стојат и портретите на сликарот Владимир Темков, естрадниот уметник Тоше Проески – *„Со Тоше во срце ...засекогаш“*, документарно-забавниот серијал портрети на естрадни уметници – *„Нешто плус со Кате“* и исповедта, монолошкиот автопортрет на спортскиот коментатор - Живко Панговски, насловен *„Глас во етерот“*.

Согледбата дека во работните денови од неделата комерцијалните национални телевизии во утринските програмски појаси немаат новинарски обмислена целина со образовна функција, таква која активно, партиципациски би ја вклучувала својата основна целна група, може да биде само предност за Јавниот сервис, особено ако се има предвид распоредот на социјалните навики на публиката составена од ученици од основно и од средно образование. Потиснувањето (репризни) програми од образовната функција во раните утрински термини – понекогаш и од 3 до 5 часот наутро, јасно е дека не остварува никаква гледаност, а оттаму, едноставно - нема ни каква било смисла.

МТВ, очигледно, не умее да го препознае телевизискиот потенцијал на програмите со образовна функција, а, всушност, треба само да ги рекапитулира својствата и ефектите на сопствената изворна продукција, (на пример, образовно-забавната „Бушава азбука“ или „Пулсирања“ во забавно-информативниот жанровски домен) за да согледа дека без карактеристичен и во суштина – карактерен, сценаристички/драматуршки/ режисерски ангажман, образовната функција и натаму ќе се сведува на механичко, апатично исполнување на статистичките одредби од Законот за радиодифузната дејност, и тоа повторно, главно, преку емитување купена странска документарна и документарно-забавна продукција.

Методолошки, квалитативниот аналитички приод – „*видено – па - класифицирано*“ ги елиминира недостатоците на традиционалниот пристап – „*однапред класифицирано*“, кој резултира со жанровски предрасуди спрема материјалот издвоен за анализа. Тука, оваа методолошка забелешка станува исклучително важна, особено во однос на „Свон – зимската рекреативна програма“, која традиционално се класифицира во – програма со образовна или со образовно-забавна функција, меѓутоа, според анализата на материјалот презентираан во рамките на оваа програма емитувана од 25 до 31 јануари, жанровската класификација гравитира, пред сè, кон забавно-информативната функција.

Табела 2: Програми со образовна функција - продукција на МТВ1 (25 - 31 јануари)

Име на емисија	Вид	Подвид
Македонија земја на виното (изворна продукција)	Документарна	Документарна
Зборуваме македонски (изворна продукција)	Образовна	Образовно-забавна
Со Тоше во срце ...засекогаш (изворна продукција)	Документарна	Документарна
Трето доба (изворна продукција)	Документарна	Документарна
Гоце Делчев (годишнина) (изворна продукција)	Документарна	Документарна
Научен спектар (изворна продукција)	Документарна	Документарна
Секое добро (изворна продукција)	Образовна	Образовна
Боите на татковината (изворна продукција)	Документарна	Документарна
Петтиот ангел (изворна продукција)	Документарна	Документарна

Во принцип, добра е замислата – како водители на образовната програма за деца да се ангажираат – деца, на пример, токму во „Свон - зимската рекреативна програма“. Таквата постапка дури е и пожелна, пред сè поради ефикасна генерациска идентификација меѓу соговорниците кои креираат програма за одредена целна група. Меѓутоа, резултатот - „Зимска рекреативна програма“ на МТВ1 е – поразителен, најмногу поради очигледниот недостаток нужна уредничка одговорност: Без обмислени рубрики, кои консеквентно би ги вграмувале прилозите, мозаикот на програмата е препуштен на аматеризмот на децата - водители, па се растура во нецелисходна слика, пред сè поради неселективност и дијаметрална разнородност на

површно зафатени теми, главно сведени на бесплезни, претерано долги, банални разговори снимени безмалку исклучиво во студио. Згора на тоа, „Зимската рекреативна програма“ сосема непотребно целосно се репризира во раните попладневни часови, што испразнува уште еден важен програмски појас.

Сличен непрофесионализам, неинвентивност и елементарна неангажираност – просто речено: недозволиво трошење телевизиско време, евидентен е во „Бисерчиња – биберчиња“, емисија за деца од претшколска возраст: Камера поставена во детска градинка и тоа е буквално сè – без каков било активен пристап во смисла на драматуршки/сценаристички зафати, нужни за минимум динамика на телевизиското размислување.

Наместо програмата со образовна функција наменета пред сè за малолетната публика да се емитира без контекст раштркана во широкиот утрински програмски појас – од 6 до 12 часот, а и поради економичност на програмската понуда воопшто, препорачливо е овој вид програми да се компилираат во динамична утринска програмска понуда од максимум три часа, составена од емисии за различни групи од малолетната телевизиска публика – од претшколска до средношколска возраст - опфатени под заедничко име и со препознатливи, постојани водители. На пример, „Зимска рекреативна програма“: „Свон“ - емисија од студио, епизода од „Македонски народни приказни“, „Зборуваме македонски“, куси анимирани и научно-популарни филмови, епизода од холивудските портрети „Како станав славен“.

Доминантен, бележит дел од образовната програмска функција на МТВ1 – не само статистички, туку и по тематско-визуелните решенија, зазема документарно-забавната северноамериканска продукција: „Патување низ Шпанија“, „Како станав славен“ и

„Невозможна вечера“. И тука, повторно, од жанровскиот хибрид: документарни податоци и факти разработени со играно-репортажно проседе, може да се извлече полза како да се постигне гледлив телевизиски продукт, при што носечка улога игра – популарноста на презентерот - уметник или спортист, придружен со соодветно информиран професионален новинар-водител, во минутажа ограничена на максимум 35-40 минути.

В. Забавна функција

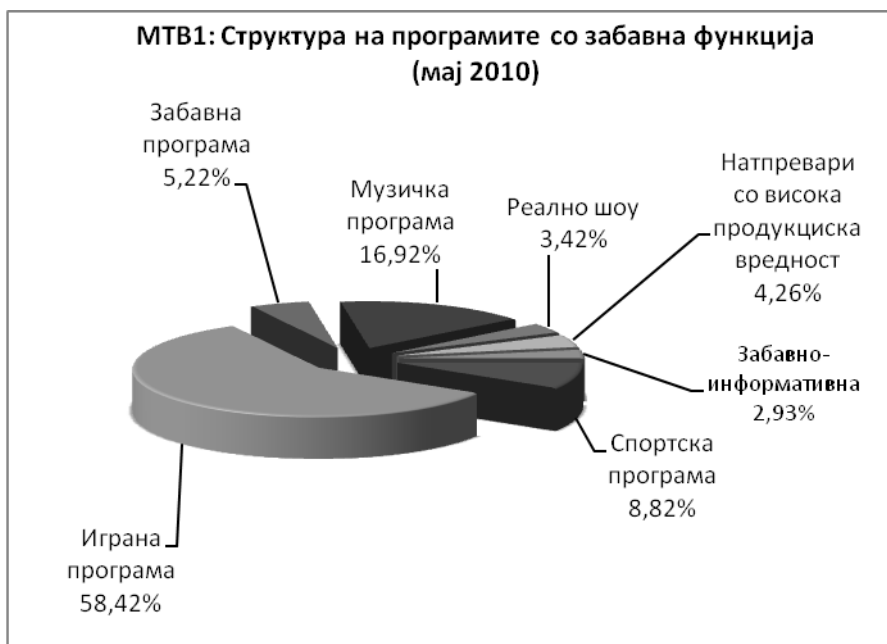

Графички приказ 9

Главен адут при исполнувањето на забавната функција (Графички приказ 9), во анализираниот примерок - неделата од 25 до 31 јануари, претставува играната (речиси исклучиво странска) програма (36 часа и 56 минути). Другата минутажа е поделена меѓу музичката програма (19 часа и 6 минути), потоа општата, мозаична забавна програма (5 часа и 26 минути), забавно-информативната

програма (7 часа и 31 минута), спортската програма (18 часа) и северноамерикански реални шоу формати (2 часа и 43 минути).

Споредбено, сосема разбирлива е ставката на драстичен пад кај процентот спортска програма ако се има предвид дека во првата недела за анализа - од 25 до 31 јануари интензитет (18 часа) даваа, главно, завршните натпревари од ЕП во ракомет, како и финалните натпревари од фудбалските национални купови низ Европа, додека во втората недела – од 10 до 16 мај, оваа минутажа изнесува 7 часа и 23 минути, време кое, меѓутоа, ни по минутажа ни по квалитет воопшто не е занемарливо зашто се состои од преноси и од репризи на завршните натпревари од ексклузивната НБА лига. Интересно е да се забележи дека и покрај евидентниот пад од околу 11% во застапеноста на спортската програма во мај, сепак, тоа не се одразува значително врз доминантниот, вкупен процент за забавната функција во програмите на МТВ1. Споредбено, во јануари евидентираме само нецели 5% повеќе забавни содржини, воопшто.

Графички приказ 10

Меѓу другите жанрови од вкупно емитуваните 83 часа и 34 минути програма со забавна функција, и во втората анализирана недела (*Графички приказ 10*) повторно предничи ориентацијата кон играната програма со – 48 часа и 51 минута, меѓутоа, овој пат, во оваа ставка висок удел имаат и репризните изданија на неколку македонски серии, серијали и телевизиски филмови. Општо забавната програма, колаж без доволно карактеристики за посебна класификација, учествува со 4 часа и 22 минути, музичката програма со 14 часа и 9 минути, потоа северноамериканските реални шоу формати со 2 часа и 51 минута, игрите/натпревари со висока продукциска вредност застапени се со 3 часа и 33 минути, а забавно-информативната програма со 2 часа и 27 минути.

Како што е посочено веќе во воведот од анализа, забавната функција и статистички и репрезентациски ги засенува другите функции од програмата на Првиот програмски сервис на МТВ. Инаку, вообичаено е за јавните сервиси овој вид програма да биде најмногу застапен на Вториот програмски сервис, меѓутоа поради стриктните одредби од Законот за радиодифузната дејност во поглед на бројот на програмските сервиси на МРТ (член 117), но и поради постојната техничка поставеност на МРТВ, во постојниве услови на функционирање не постои алтернатива - забавната функција да биде одделно пласирана на друг програмски сервис. Оттаму, уште еднаш, разбирлив е ваквиот сооднос на трите основни програмски функции на Првиот програмски сервис на МТВ.

Голем дел од изворно произведената програма со забавна функција во неделата од 25 до 31 јануари зазема играната серија „Македонски народни приказни“, реактуелизирана и емитувана двапати во текот на секој работен ден. Емитуваните епизоди од оваа серија, која е своевиден бренд токму на МТВ, се од постаро производство и некои од емитуваните епизоди се произведени уште во 1989 година, а

од архивата на Јавниот сервис повторно беше извадена и серијата „Солунски патрдии“, произведена во 1985 година. Секако, исклучително е важен придонесот на овој вид домашна играна телевизиска продукција за нивото на визуелната и на драматуршката телевизиски функционална култура, особено за новите генерации публика, меѓутоа, емитувани само за да се оправда очекуваната статистика за изворна програма, значи - без каков било естетски контекст кој би ја потенцирал таа нивна одлика, така што ќе ги преосмисли во денешниов медиумски пејзаж (на пример, автентични сведоштва на нивните творци за продукциските мотиви и за уметничките искуства произлезени од вкупните услови за работа), овие телевизиски проекти сами за себе, сопоставени со скапата европска или со северноамериканската ТВ-продукција од истиот жанр, единствено, оставаат впечаток на анахронизам.

Од првата недела на анализата може да се издвои репризното емитирање на телевизискиот филм „Стапица“, современ зафат на домашната ТВ-продукција, произведен како програма од јавен интерес. Во анализираната недела од мај, пак, драстично е сменет концептот барем во однос на играната програма, што е особено очебијно преку свртувањето главно кон репризните изданија на домашната, македонска играна продукција, и тоа емитувана секојдневно, со мошне збиен, напореден програмски распоред на серијалот „Салон хармони“, серијата „Сашо и Сашка“, ТВ-филмот „Свездите на 42-та“, и играните програми за деца - „Бајколенд“ и „Полетај песно“. Тоа, како што впрочем покажува и статистиката (цели 24% од играната програма), позитивно се одразува и во делот на емитувани – европски аудиовизуелни дела, иако, се разбира, не може да се извлече конечен заклучок на ова поле од програмските обврски на МТВ, затоа што оваа обврска е зададена на годишно ниво. Треба само да се одбележи дека во општата бројка за емитувани европски аудиовизуелни дела,

тенденција е цензусот да биде запазен. Резултатите од првата недела за анализа – од 25 до 31 јануари, покажуваат дека во структурата на вкупната програмата главно место имаат емисии од домашно производство со вкупно времетраење од околу 81 час, што е 54% од емитираната програма која влегува и во ставката за европски аудиовизуелни дела. Меѓутоа, ако подетално се анализира таа ставка, ќе се забележат низа отстапувања, па така, на пример, во жанрот - играна програма, само 3% се програми од европско производство, со потекло главно од Франција, од Германија и од Велика Британија, што е далеку помал процент од емитираната играна програма произведена во САД.

Несвојствено е во програмската понуда на Јавен телевизиски сервис да се емитираат реални шоу програми, типични комерцијални телевизиски производи произлезени од баналноста на индивидуалната (само)презентација, наспроти поттикнувачкиот, дијалошки, обмислувачки приод кон актуелните општествени состојби и вредности. Реалните шоу формати, нуспродукт од бескрупулозната трка по „производство на гледачи“, станаа веќе очекувана програмска понуда на приватните телевизии и воопшто не кореспондираат со логиката по која треба да функционира јавен медиумски сервис, кому успешноста на програмската замисла не може да му се мери нужно и исклучиво преку - слепа споредба на статистиката за гледаноста на програмите. Во случајот на МТВ1, во оваа смисла го бележиме емитирањето на „Момент на вистината“ и на „Најголемиот губитник“, и двете со потекло од САД. Покрај сето речено, емитирањето на овие реални шоу програми и во двата периода на анализата, може да се означи и како - апсурдно, пред сè, ако се има предвид дека на една од приватните македонски телевизии едновременно се прикажува лиценцираното издание на „Момент на вистината“ со домашни учесници (?!). Оттаму, севкупно, МТВ 1 тешко дека може да го оправда емитирањето

преведени/титлувани формати од овој вид како - релевантна програмска понуда, формати кои згора на сè, воопшто и не кореспондираат со домашниот социјален и културен контекст на македонската публика, а според податоците за гледаноста на MTV1, не се посебно атрактивни ниту за потенцијалните огласувачи.

Од гледна точка, пак, на т.н. „семејно споделена програма“, онаа што го нагласува здравиот компетитивен дух за зацврстување на семејните релации, што, пак, треба да биде една од главните насоки за развој на програмскиот концепт на јавните телевизиски сервиси, меѓутоа не исклучиво во доменот на забавната функција, туку општо низ разновидна жанровска реализација, сосем релевантен избор е шоуто „Мојот татко е подобар од твојот татко“, класифицирано како - натпревар со висока продукциска вредност.

Г. Емитувана музика

Графички приказ 11

Народната, новокомпонирана и традиционална музика доминира со нивото на претставителност во програмската понуда на Првиот програмски сервис (*Графички приказ 11*). И статистичките

показатели за временските и за просторните координати на телевизиското деноножие на МТВ1 потврдуваат дека е тој вид музика најзастапен и емитуван во најгледаните периоди од програмската шема, и тоа презентира речиси во жанровски идентични ТВ-облици: „Иселенички цубокс“ и „Патувај песно“, преку етнолошка контекстуализација – „Седенка“, или како (ре)актуелизација на традиционални музички теми преку настап на музичари во живо – „Фолковизија“, „Меракот песната“, „Калино моме“, „Мерак, севдах“, „Дали знаеш дали паметуваш“, и слично. На ова ниво на претставителност, стабилен процент од околу 35% отсто и во двете споредбено анализирани недели – посебно поради актуелноста на Евросонг, бележи и популарната музика, инаку речиси наполно свртена кон македонската естрада.

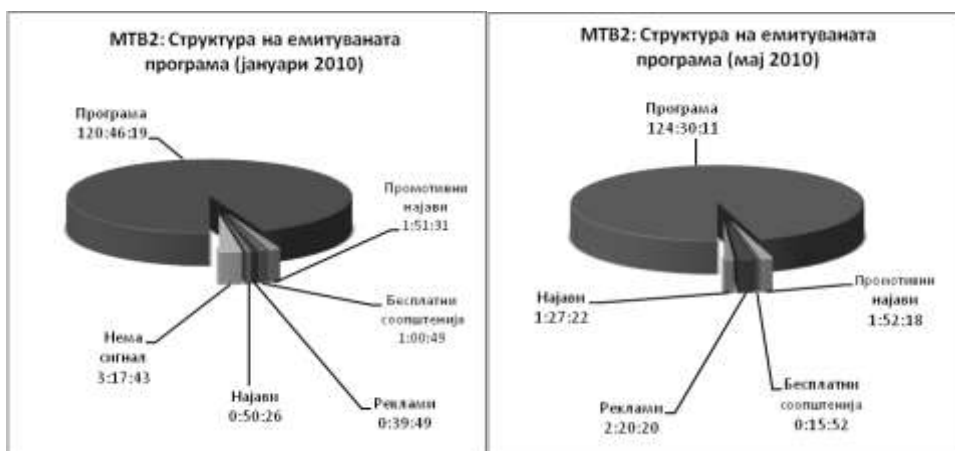
Графички приказ 12

Исклучително вреден аудио-визуелен материјал снимен, а штуро обработен токму од македонскиот јавен сервис, материјал мошне податлив да се преработи во функција и на пошироко музичко образование, но и за специфичните облици на музичката култура, препуштен им е на доцните, пополноќни периоди со очекувано мошне низок степен на гледаност. Снимки од концерти на џез, на блуз или на рок музика или пак, што е уште поретка слика, снимки од класични музичко-сценски дела, било опера било балет, емитувани се сами за себе, без осмислувачка информација, така што, повторно, на нивото на претставителност во програмата на МТВ1, овие музички облици се речиси – невидливи. Јасно е дека тие не се вглобуваат во популарната претстава за музичката сцена на поширокиот телевизиски аудиториум, меѓутоа, наместо да ги маргинализира, Јавниот сервис мора да го исползува нивниот потенцијал барем за образовна функција.

Мониторингот констатира дека во неделата од 25 до 31 јануари се емитувани 56% вокално-инструментална музика на македонски јазик, а во неделата од 10 до 15 мај тој процент е зголемен дури на 75% (*Графички приказ 12*). Погледнато, пак, по денови, Првиот програмски сервис на Македонската телевизија ја исполнува и законската обврска - 45% од емитуваната вокално-инструментална музика во текот на денот да биде на македонски јазик.

MTB2

Од 25 до 31 јануари и од 10 до 16 мај 2010 година е извршена неделна, споредбена, анализа на целокупната емитувана програма на програмскиот сервис на MTB2, како дел од Јавниот радиодифузен сервис Македонска радио-телевизија. MTB2 не емитува 24-часовна програма вообичаено од 1 часот по полноќ до 7 часот изутрина на екранот стои шпицата на Македонска радиотелевизија. Оттука, предмет на анализа беа вкупно 128 часа 26 минути и 37 секунди во првата анализа и 130 часа 26 минути и 3 секунди во втората анализа.

Графички приказ 13

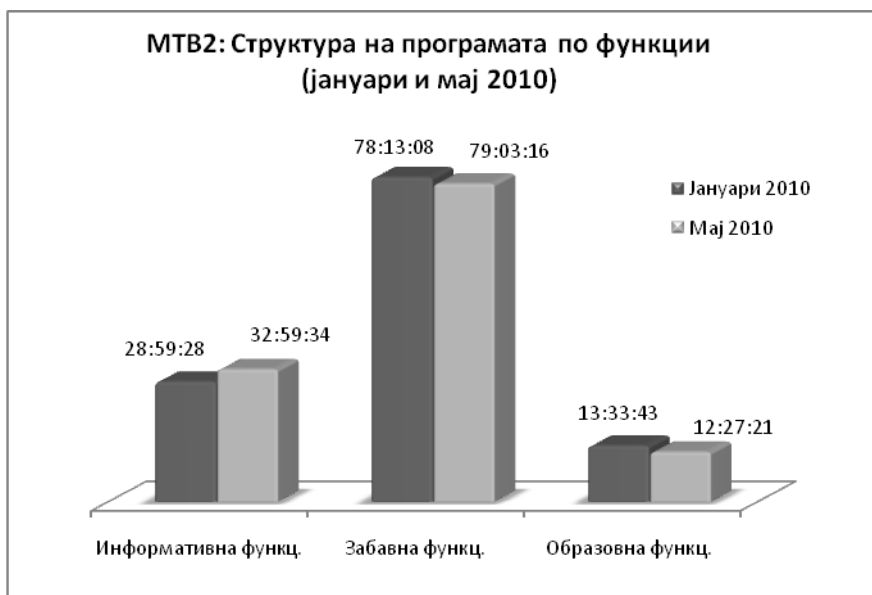
Според структурата на емитуваната програма (*Графички приказ 13*), во јануари, програмските содржини зафаќаат над 94%, од целокупното време, додека останатите 6% отпаѓаат на реклами (0,52%), промотивни најави (1,45%), бесплатни соопштенија (0,79%) и најави (0,65%)⁴. Во мај програмските содржини сочинуваат над 95%,

⁴ Од технички причини нема сигнал за околу 2,5% од програмата, но деталната споредба на овие периоди од програмската шема со соодветните периоди во другите денови покажува дека во тоа време се емитуваат содржини со забавна функција, која и онака е доминантна во структурата на програмата.

промотивните најави 1,43%, бесплатните соопштенија 0,20%, рекламите 1,79% и најавите 1,12%. Со оглед на тоа што Втората телевизиска програма на Јавниот радиодифузер, спротивно на Законот, не ги означува соодветно програмските сегменти, нивното разграничување е направено врз основа на нивната содржина. Речиси сите рекламни содржини се на Владата на Република Македонија.

Според функциите на емитираната програма (*Графички приказ 14*), МТВ2 на прво место ја има забавната функција (со 64,77%), потоа следуваат информативната (24%) и едукативната функција (11,23%). Втората анализа покажа дека забавната функција и натаму е на прво место (со 63,50%), потоа следуваат информативната (26,5%) и едукативната функција (10%).

Ако програмите што исполнуваат една од овие функции се погледнат од квалитативен аспект, може да се рече дека МТВ2 во програмска смисла доста заостанува, бидејќи отсуствуваат трите аудиовизуелни пристапи за продукциски ангажман – иновативноста, експерименталноста и креативноста. Доминацијата на забавната во однос на другите две функции – информативната и едукативната – е еден показател за ова. Во ударното време - од 18 до 22 часот – преовладуваат вестите и спортските настани, најчесто од странство. Во јануари, во недостиг од (квалитетна) продукција, преносите од спортските настани, целосно се репризираат и наредниот ден. Во втората анализа спортските настани не се толку застапени, но соодносот на функциите е речиси ист.

Графички приказ 14

Кај забавната програма, во јануари на прво место се музичките содржини (со речиси 39%, или 30 часа 23 минути и 39 секунди), потоа играната програма (26%, или 20 часа 13 минути и 29 секунди), спортската (21,33 %, или 16 часа 40 минути и 51 секунда), забавната програма (6,15%, односно 4 часа 48 минути и 44 секунди) и забавно-информативната (со речиси 6%, или 4 часа 27 минути и 15 секунди), а со учество помало од еден час се присутни и игри и содржини од областа на уметноста, културата и хуманистичките науки со забавна функција. Во втората анализа, музичките содржини бележат пораст од околу 10%, или вкупно 49,55% (39 часа 10 минути и 12 секунди), потоа по застапеност следуваат играната со 25,53% (20 часа и 11 минути), забавната со 12,25% (9 часа и 41 минута), спортската со 5,64% (4 часа 27 минути и 26 секунди), пораснато е учеството на игрите со 3,85% (3 часа 2 минути и 40 секунди), а забавните содржини од уметноста, културата и хуманистичките науки и во втората анализирана седмица ги има помалку од еден час. Карактеристичен е големиот пад на процентуалната застапеност на спортските содржини - од 21,33% при првата анализа, на 5,64% во втората.

Програмата со информативна функција, при јануарската анализа, на прво место ги има вестите со 13 часа 33 минути и 14 секунди (безмалку 47%), информативните содржини од уметноста, културата и хуманистичките науки со 6 часа 8 минути и 48 секунди (21,20%), информативната програма со 5 часа 18 минути и 8 секунди (18,29%) и информативно-забавната со 3 часа 59 минути и 18 секунди (13,76%). Во периодот од 10 до 16 мај информативната функција се реализира преку вестите со 42,35% (13 часа 58 минути и 24 секунди), информативната програма 33,22% (10 часа 57 минути и 38 секунди), уметност/култура/хуманистички науки 16,28% (5 часа 22 минути и 12 секунди), информативно-забавна 6,90% (2 часа 16 минути и 37 секунди) и помалку од половина час инфо-сервис.

Образовната функција во првата анализа се остварува низ овие типови програми: документарна (44,43%, или 6 часа 1 минута и 32 секунди), уметност/култура/хуманистички науки (28,19%, или 3 часа 49 минути и 24 секунди), образовно-забавна (19,51%, или 2 часа 38 минути и 47 секунди) и документарно-забавната и образовната програма, обете со по триесетина минути. Во втората анализа документарната програма е присутна со 60,43% (7 часа 31 минута и 39 секунди), образовната програма од сферата на уметноста културата и хуманистичките науки со 22,24% (2 часа 46 минути и 12 секунди), потоа документарно-забавната со 9,67% (1 час 12 минути и 14 секунди), образовно-забавната со околу 42 минути и образовната со петнаесетина минути.

На Вториот сервис на МТВ се емитуваат програмите на редакциите на албански, турски, српски, влашки, ромски и на бошњачки јазик (Табела 3). Најголем дел од програмата е на албански јазик (повеќе од 90 часа), потоа на турски (повеќе од 16 часа), а другите програми емитуваат околу еден и пол до два часа.

Табела 3: Структура на програмата на МТВ2 по јазик⁵

Програма по јазик	Јануари 2010		Мај 2010	
	Траење	Процент	Траење	Процент
Албански	90:29:43	70,46%	95:40:19	73,35%
Турски	16:42:32	13,01%	16:31:53	12,67%
Српски	1:59:43	1,55%	1:26:44	1,11%
Влашки	1:44:29	1,36%	1:25:32	1,09%
Ромски	1:28:50	1,15%	2:26:05	1,87%
Бошњачки	1:23:30	1,08%	1:37:17	1,24%

Иако наменет за повеќе етнички заедници, не може да се каже дека овој програмски сервис ги задоволува културните потреби на етникумите кои живеат во Македонија. Во овој контекст, друг значаен недостаток на емитуваните содржини е што тие не го поттикнуваат унапредувањето на односите меѓу заедниците во едно мултиетничко и мултикултурно општество, како што е македонското, преку поттикнување на заемното разбирање и толеранција. Со оглед на тоа што содржините не се преведуваат на јазиците на другите етнички заедници, гледачите поради јазичните бариери се принудени да се вклучуваат во програмата само кога таа се емитира на нивниот мајчин јазик.

⁵ Податоците претставени во Табела 3 се однесуваат само на програмите кои се емитираат на јазиците на етничките заедници во Македонија. Освен ова, во анализираното време се емитирани и содржини на македонски, на англиски и на италијански јазик (претежно музика) како и содржини кои не се одредуваат по јазик (како анимирани филмови, реклами, промотивни најави и бесплатни соопштенија).

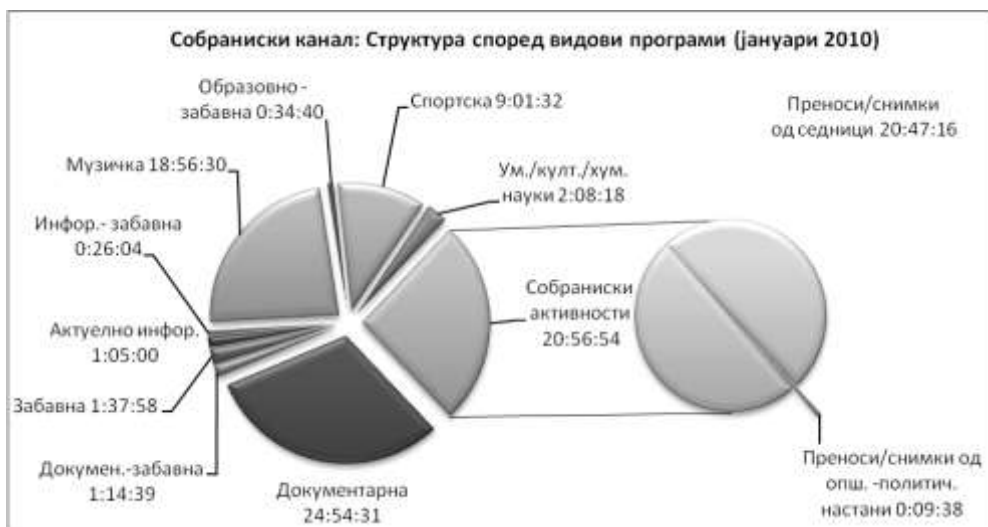
СОБРАНИСКИ КАНАЛ

А. Коментари за емитираната програма

Согласно со член 117 од Законот за радиодифузната дејност, во кој се утврдени бројот и видовите радио и телевизиски програмски сервиси на Македонската радио телевизија, МРТ има обврска да ги обезбеди следниве ТВ сервиси: еден телевизиски програмски сервис на македонски јазик; еден телевизиски сервис на јазиците на мнозинските етнички заедници; најмалку еден ТВ сервис преку сателит наменет за иселениците и граѓаните на Република Македонија кои живеат во Европа и на други континенти **и еден ТВ сервис исклучиво наменет за емитирање на активностите на Собранието на Република Македонија.** Законот воопшто не предвидува постоење на други телевизиски програмски сервиси на МРТ, но практиката покажува дека **Јавниот радиодифузен сервис на фреквенцијата што ја користи програмскиот сервис наменет за емитирање на активностите на Собранието на Република Македонија, под логото „МРТ“ емитира друг програмски сервис, што не е дефиниран во Законот за радиодифузната дејност.** Со тоа директно се прекршува член 117 од Законот за радиодифузната дејност.

Анализата на еднонеделната програма на Собранискиот канал со вкупно времетраење од 96 часа (во периодот од 25 до 31 јануари 2010 година), односно 98 часа (во периодот од 10 до 16 мај 2010 година) покажа дека овој програмски сервис нема јасно осмислен програмски концепт ниту програмска шема кои би биле во функција на посеопфатно претставување на работата на Собранието на Република Македонија. Во првиот анализиран период е забележливо отсуството на новинарски и уреднички ангажман што резултира со монотон пренос/снимки од седниците на неколку собраниски комисии, со вкупно времетраење од дваесетина часа. Во вториот анализиран период има

благ пораст во поглед на времето посветено на собраниските активности (околу 26 часа), а седниците на Собранието и на неговите комисији се проследени од новинар - репортер. Во зависност од редоследот на одржување на седниците, репортерот накратко ги информира гледачите за точките на дневниот ред, дискусиите на пратениците, заклучоците од седниците или, пак, пред почетокот на новото продолжение прави резиме на претходното.

Графички приказ 15

Поради користењето на оваа фреквенција и од страна на Македонската радио-телевизија, останатиот дел од програмата е пополнет со програмски содржини на МРТ. Ваквата практика настана како резултат на недостигот од простор за емитување на сите содржини што се во функција на остварување на законските обврски на Јавниот радиодифузен сервис. Овој недостиг е особено видлив за време на емитување спортски настани од Листата со настани од големо значење, за време на изборни циклуси и сл. Кога нема вакви настани, сервисот се користи за емитување музичка, документарна и информативна програма.

Содржините емитувани под логото МРТ се речиси трипати позастапени од оние наменети за собраниските активности. Останатиот дел од програмата отпаѓа на програмските сегменти (бесплатни соопштенија, промотивни најави за сопствената програма, шпици и реклами). Воочлив е невообичаено големиот обем на емитуваните бесплатни соопштенија за кампањите на Владата на Република Македонија – 13 часа 48 минути и 24 секунди, или дури 16 часа 6 минути и 21 секунда во вториот анализиран период.

Во јануарската анализа, жанровски, од видовите програми што се емитуваат кога нема активности на Собранието - најзастапени се документарната, музичката и спортската програма – преноси од атрактивни спортски натпревари (*Графички приказ 15*). Потоа следуваат програмите од областа на уметноста/културата/хуманистичките науки, информативната програма (актуелно-информативна и друга информативна) и во нешто помал обем документарно-забавната и забавната програма.

Слична застапеност на видовите програми е евидентирана и во вториот анализиран период (*Графички приказ 16*).

Графички приказ 16

Додека со документаристичкиот жанр од странска продукција, претежно француска, се третираат теми од повеќе различни области – сликарство, музика, анимиран филм, па сè до научно-популарни филмови, домашната продукција повеќе е фокусирана на јазикот и на идентитетот на македонскиот народ, на потеклото и на обичаите во Македонија. Поголемиот дел од домашните документарни програми се скудни во сценаристичка и во режисерска смисла, а не се занемарливи ниту техничките аспекти со оглед на тоа што се произведени пред петнаесетина и повеќе години. Иако малубројни, ним можат да им се сопостават програмите во кои е видлив поголем медиумски ангажман. Таков пример, во јануарската анализа е емисијата „Снаата и свекрвата опеани во народните песни“, којашто дава поаналитички пристап, вклучувајќи експерти, обични луѓе, а сето тоа искомбинирано со документарни материјали, кои сведочат за свадбените церемонии од една друга доба. Вакви примери се среќаваат и во вториот анализиран период: серијалот документарци насловен „Сеќавања“. Имено, евидентирани се две изданија – едното посветено на Димитар

Ќостаров, односно на неговиот живот и дело, при што се вклучени колеги-актери, театролози, членови на неговото семејство. Карактеристично е што емисијата е реализирана во неколку чина, а секој чин се однесува на одреден период и аспект од неговиот живот. Второто издание е посветено на композиторот Глигор Смокварски. За создавањето Морфолошки компјутерски речник на македонски јазик, чија намена е создавање јазични ресурси за македонскиот јазик што ќе помогнат во лингвистичка анализа на текстови напишани на македонски јазик, гледачите на Собранискиот канал имаа можност да се информираат преку истоимената емисија „Македонски траги – Морфолошки компјутерски речник“.

Првата анализа покажа дека со музичката програма се прави обид да се продолжи негувањето на традиционалната македонска музика. Додека повеќето музички сегменти се сведени на емитување снимки од настапи на музичари, има и такви во кои е забележлив и новинарски и сценографски ангажман („Белегзија“ и „Опеана чаршија“) и кои се обидуваат да го воведат гледачот во едно друго време, претставувајќи го визуелно и нараторски. Програма од овој тип не изостанува ниту во вториот анализиран период. Така, во емисијата „Распеани градови“ – кавадарчани преку песната го прикажуваат староградскиот живот во овој град.

Општ впечаток е дека емитувањето програмски содржини, кои, всушност, ѝ припаѓаат на МТВ1, на фреквенцијата на Собранискиот канал е - стихижно. Тие се вметнати колку да го исполнат програмскиот простор, што поради недостигот од содржини за собраниските активности, што поради недостигот од простор на фреквенцијата на првиот програмски сервис на МРТ. Меѓутоа, токму поради ваквата поставеност на каналот, тој не функционира како Собраниски канал ниту, пак, служи како адекватно надополнување на првиот сервис на Македонската радиотелевизија во насока на исполнување на

функциите и на мисијата на јавен сервис. Со самото тоа што содржините од МТВ1 се емитуваат само во периодите кога нема собраниски активности, не може да се креира конзистентна програмска шема и не можат да се создадат програмски навики кај публиката.

Б. Програмски насоки

Имајќи предвид дека на активностите на Собранието им е отстапено околу една четвртина (во првиот анализиран период), односно една третина од вкупната програма (во вториот анализиран период), коишто се предмет на мала дополнителна обработка, за Собранискиот канал може да се каже дека не ја исполнува функцијата поради што и е основан. Наместо само да врши пасивен пренос и да емитува снимки од седниците на Парламентот и на неговите работни тела, Собранискиот канал треба да утврди програмски концепт кој ќе овозможи подетално запознавање со работата на народните избраници и воопшто на Законодавниот дом, како и аналитички третман на одредени теми, истовремено обезбедувајќи отвореност за различни политички мислења и гледишта. Ова може да се оствари преку повеќе медиумски производи: информативни емисии составени од информации и анализи на тековни теми, а кои се директно поврзани со работата на Собранието; интервјуа со членови на парламентот кои припаѓаат на различни политички партии; дебати со експерти и со професионални политичари; пренос од седници придружени со новинарски коментар; документарна програма и слично.

3. Резултати од анализата на радиските програмски сервиси на Македонската радиотелевизија (МРТ)

Општи согледувања – Со Законот за радиодифузната дејност е поставен минимумот барања што треба да се остварат преку содржините емитувани на програмските сервиси на Македонското радио, со цел тоа да претставува јавен сервис. Тргувајќи од тие обврски и од анализата на тогашната поставеност и програмска понуда на сервисите на Македонското радио, во „Стратегијата за развој на радиодифузната дејност 2007-2012 година“ беа изнесени повеќе наоди, оценки и препораки. Споредбата на тогашната ситуација со сегашната покажува дека изминативе три години донеле неколку промени во поглед на исполнување на законските обврски и поставеноста на МР.

Општата оценка дека програмските сервиси градат една целина која им се обраќа на различни делови од јавноста и исполнува различни функции и натаму важи. Може да се забележи дека постои интенција Првата програма (Радио Скопје), Втората програма (Радио два) и Програмата на јазиците на етничките заедници да претставуваат делови од системот на јавниот радиски сервис, кои вршат различна функција и се обраќаат до различна публика.

Радио Скопје (МР1) е насочено кон публика која ја интересираат првенствено информативни содржини. Во тој контекст, оваа програма повеќе не се одликува со извесна врамнотеженост во исполнувањето на трите функции (како во 2007 година), туку е целосно формулирана во информативен програмски сервис. Ова е лесно забележливо од застапеноста на функциите: информативната е околу 66% и во двете анализи, наспроти околу 18% забавна и 17,35% образовна во јануари, односно 14,56% во мај. Сржта на информативното јадро ја сочинуваат вестите, пред сè, создадени од сопствената Информативна редакција. Овој програмски сервис ја

формира програмската шема настојувајќи да претставува ненаметлив сопатник - информатор на слушателите. Тој се одликува и со едноставност на стилот на вообличување на крајниот аудио-резултат – куси џинглови, кои ја идентификуваат програмата без да бидат премногу често присутни, водителски интервенции, кои неретко се без музичка подлошка (фон). Музичкиот избор, со кој обично далеку се надминува дневниот минимум од 45% вокално-инструментална музика на македонски јазик, паѓа врз македонската - најчесто поп музика, но и традиционална и новосоздадена музика. Програмата е целосно изворно создадена на македонски јазик. Радио Скопје во работниот дел од седмицата се концентрира на децата како публика двапати дневно, а за викенд во „Приказна за буквите“ и во „Шарена емисија“.

Карактеристично е тоа што емисиите на Радио Скопје најчесто се редакциски производ, односно нивните водители ротираат. Меѓу емисиите кои го носат препознатливиот печат на својот/ата водител/ка, многу ретки се актуелно-информативните, а почести музичките и ноќните.

Стратегијата содржи препорака за изнаоѓање начини преку кои ќе се интензивира капацитетот на локалните информации во рамките на неспецијализираните постојни програмски сервиси на МР, со цел да се пополни празнината по згаснувањето на локалните јавни радија. На Радио Скопје информациите од другите градови и региони се присутни со редовно јавување на дописник/чка во утринската програма, по некој разговор за настани во внатрешноста на земјава во вечерната емисија „Боите на Македонија“ (кога концептот го дозволува тоа) и прилозите во Пладневниот радиовесник.

Радио два (MP2) има намера да биде сервис кој ќе ја привлече (и задржи) публиката заинтересирана за забава, што се огледа во дизајнот и во зачестеноста на џинговите и најавите, во поенергичните

фонови, во музиката – пред сè, англиски хитови – сегашни и минати. Но, пред ваквата намера се испречува одлуката безмалку 9 часа и 44 минути од говорот на МР2 во јануари и 9 часа и 29 минути во мај, да се отстапат за вестите на Дојче Веле и на Би-Би-Си, со што произлегува дека сервисот кој произведува најмногу авторски емисии со забавен карактер, зрачи огромен процент информативна програма. На Радио два се исклучително ретки информациите за случувањата надвор од Скопје. Програмата почитува половина од обврските за заштитата и негувањето на културниот идентитет: говорот е целосно на македонски јазик, но останува трендот на неисполнување на дневната обврската за 45% отсто вокално-инструментална музика на македонски јазик.

Програмата на јазиците на етничките заедници⁶ посведочува дека Македонското радио продолжува да води сметка за потребите и интересите на Албанците, Турците, Ромите, Србите, Бошњациите и Власите во земјава, емитувајќи програми на нивните јазици. Во првата анализирана седмица се емитуваа 119 часа програма на албански јазик, 35 часа програма на турски јазик и по 3 часа и 30 минути на влашки, ромски, бошњачки и на српски јазик. Застапеноста на содржините на албански јазик бележи пораст од времето на создавањето на Стратегијата кога биле емитувани 69 часа седмично. Доминира информативната функција на медиумот, и тоа, пред сè, вестите. Во Програмата на албански јазик е карактеристично што, освен вестите од сопствено производство, се емитуваат и вести на албански јазик од Дојче Веле и од Би-Би-Си, при што понекогаш се јавуваат неусогласености во програмската шема и редундантност на информациите (за повеќе, види ја деталната анализа за Македонското радио - Програма на јазиците на етничките заедници). На албански, на турски и на бошњачки се емитуваат и емисии и музика за деца.

6 Поради технички причини, првата анализата на Програмата на јазиците на етничките заедници е спроведена во периодот од 27 јануари до 2 февруари 2010 година.

Говорниот дел на секоја од програмите е придружен со музика на соодветниот јазик, при што најчесто се емитува поп музика или традиционална народна музика. На овој начин, Македонското радио исполнува една од значајните функции на Јавниот сервис – да емитува програми насочени кон целата јавност. Сепак, во рамките на вкупниот развој на Јавниот сервис треба да се размислува програмите на ромски, српски, влашки и на бошњачки јазик да се прошират зашто тие сега настојуваат да донесат различност на темите, но нивното времетраење претставува ограничувачки фактор.

Изминативе три години се случи промена во Радио култура - програмата насочена кон есеистичка разработка на теми од културата, од уметноста и од хуманистичките науки со музика фокусирана врз различни жанрови класична музика. Таа, од вечерниот период на Радио два (каде што се емитуваше извесно време) сега е преселена во неколку ноќни часови на Радио Скопје. Во ова „глуво доба“ треба да се побара „Хоризонти“ - емисијата на која се сведе програмата во која беше концентрирана образовната функција на Јавниот сервис.

Радио Скопје, околу 22 часот, е и Радио Македонија – сателитскиот програмски сервис за иселениците и за граѓаните во соседните земји, во Европа и на другите континенти. Основниот опис на Радио Македонија би изгледал вака - зрачи од 19 часот и 30 минути до 3 по полноќ; меѓу 20 и 22 часот се емитуваат вести на јазиците на соседните држави; за вечерните изданија на вестите (Радио 22 и полноќни вести) се поврзува со Првата програма; неизоставен дел е познатата емисија во живо „Глас од татковината“; во останатиот дел од програмската шема свое место наоѓаат документарни, музички, спортски, дебатни и други емисии.

Се чини дека делумно поради законските препреки, делумно поради финансиската состојба на Јавниот сервис, а делумно и поради

поинаквата визија за тоа што е јавен радиодифузен сервис и како треба да функционира, Македонското радио не ги проширува постојните програмски сервиси, а некои и ги компримира.

И кога сме веќе кај финансиските тешкотии на МРТ – во очекување на зголемен прилив на средства од радиодифузната такса, Јавниот радиодифузен сервис треба да работи на искористување на легалните можности за рекламирање и за спонзорство. Во седмицата анализирана во јануари ниту еден од сервисите не емитуваше реклами. Во мај, на Радио Скопје се појавуваат четириесетина минути реклами, но се влегува и во друга крајност – водителите на утринската програма се ставаат во ситуација да вршат прикриено рекламирање. Инаку, според податоците доставени до Советот, Македонското радио во 2007 и во 2008 година воопшто не прикажало приходи од реклами. На Радиото, во обата периода ниту една емисија не е спонзорирана.

Законот за радиодифузната дејност определува дека Јавниот сервис може да емитува 4 минути и 12 секунди реклами на реален час (член 91 став 1), со ограничување кај радио, за периодот меѓу 9 и 14 часот (член 91 став 3). Исто како и сите други радиодифузери не смее да врши прикриено рекламирање. Производството спонзорирани програми е законска можност еднакво достапна за јавниот колку и за комерцијалните програмски сервиси, нормално со пропишани правила и ограничувања.

Појавата на рекламите на мобилниот оператор ВИП во втората анализа покажува дека има компании кои се заинтересирани да се рекламираат на јавното радио. Можеме да претпоставиме дека има и субјекти заинтересирани нивното име да се споменува во функција на спонзор на емисија на Радио Скопје, на Радио два или на некоја од програмите на јазиците на етничките заедници. Впрочем, иако рејтингот не е мерило за успешноста на Јавниот радиодифузен сервис,

слушаноста на неговите сервиси на територијата на државата е споредлива со онаа на комерцијалните радија⁷.

Сепак, се чини дека е потребно да се потсети оти Законот за радиодифузната дејност му нуди одредени можности и на Јавниот сервис. Можеби треба да се разгледаат подобро начините на кои Јавниот сервис може да го продаде рекламното време со кое располага, или да се размисли како да се искористат легалните можности за производство на програми преку поддршка од спонзори. И особено треба да се внимава да се избегнуваат практиките кои се забранети – како, на пример, прикриеното рекламирање. Всушност, со малку повеќе внимание се поправа и една формалност, особено лесна за спроведување на радио – во јануари бесплатните соопштенија се емитуваа неозначени (спротивно на член 96 став 2). Нивниот карактер беше препознатлив само поради фактот што сите се однесуваа на плаќањето една јавна давачка - радиодифузната такса. Веројатно, малку повеќе волја и труд би помогнале и за остварување на обврската за емитување вокално-инструментална музика на македонски јазик на Радио два. Впрочем, мајската анализа веќе покажува извесно поместување, кое сепак, е недоволно за остварување на пропишаното во член 124 став 3 од Законот за радиодифузната дејност.

7 Според податоците од СММРИ, во јануари 2010, според слушаноста на територијата на целата држава, Радио Скопје се наоѓа на трето место со 5,50%, односно веднаш зад Канал 77 чија слушаност е 5,77%. Радио два, со слушаност од 2,14% е на петто место, зад Метрополис кој има 2,75%.

Македонско радио - Радио Скопје (MP1)

Една од одликите на програмата на Македонското радио – Радио Скопје, карактеристична за двете анализирани седмици, е течењето на програмата. Нејзиното бранување непогрешливо го одразува периодот од деноноќието, притоа диктирајќи го темпото преку сменувањето на музиката и говорот, но и употребувајќи ја музиката за да го обезбеди неопходниот одмор помеѓу динамичните појаси заситени со говорни содржини.

Во ова менување на темпото, како сидра во времето служат вестите, кусите - редовно на секој час, и подолгите вести - во 10 часот на кои се надоврзува „Радио спортот“, потоа „Точно напладне“, „Пладневен радиовесник“, „Прес 19“ и „Радио 22“. Околу 8:30 и 16:30, понудата вести од домашната Информативна редакција се надополнува и со вестите на Дојче Веле на македонски јазик.

Во работниот дел од седмицата, темпото полека зема замав околу 5 часот кога, по препознатливото авизо „А бре Македонче“ и првите сервисни информации од „Астрономскиот календар“ се појавува и информативната програма. Имено, секое работно утро околу 5:30 се емитува петминутна специјализирана информативна емисија „Минути за земјоделците“. Музичката редакција во овој период ги сместува редовните рубрики „Запеало славеј пиле“ и „Песна пеам македонска“ – првата со избор од традиционалната, а втората од новосоздадената народна македонска музика.

Почнувајќи од 6 часот се ниват редовните документарни рубрики „Деновиве пред години“ и „Верски календар“, како и афоризмите „Бисери на мудроста“. Нивното динамично редување кулминира во утринскиот информативно-забавен програмски појас насловен „Добро утро Македонија“. Жанровски, тој е ориентиран,

главно, кон инфо-сервисот и информативната програма, а присуството на забавни содржини зависи од стилот на водителот/ката. Неизоставно, на слушателите им се понудени основните сервисни ориентири за утрото во главниот град, а со посредство на дописниците од земјата, секој ден добиваат избор од новостите од некој друг град во Македонија. Сите овие програмски содржини ги придвижува музиката, пред сè, нумери од македонската поп-сцена. Исклучок е втората половина од шестиот час, која е резервирана повторно за народната музика (кога традиционална, кога новосоздадена). Карактеристично е и тоа што како одминува „Добро утро Македонија“, така во понудата зачестува и поп музиката од други говорни подрачја – најчесто англиска, но и италијанска, шпанска, португалска итн.

Меѓу 10 и 11 часот говорот се повлекува во корист на музичките емисии, како „Музички трендови“ и „Фолк трендови“ со портрети на уметници од сферата на музиката и нивни албуми. Првата нуди избор од, најчесто странска, популарна, а втората од народна македонска музика.

Меѓу 11 и 12 часот програмата повторно згуснува со информативни содржини, обично придружени од популарна музика (и македонска и странска).

Гладнето го обележува 15-минутното дневнично издание „Точно напладне“, проследено со документарната „Македонија, моја Македонија“ и 30-минутниот блок посветен на емисиите и на музиката за деца. „Културната клучалка“ (меѓу 13 и 14 часот) е редовна емисија заситена со информации од сферата на културата меѓу кои тече музика - претежно популарна, со повремени избор од класични композиции.

Забрзаното, претежно информативно темпо малку се опушта со половина час музика - изборот доаѓа од бројните поджанрови на популарната музика од разни говорни подрачја - пред долгиот говорен блок на централната информативна емисија „Пладневен радиовесник“.

Следува препознатливиот лежерен попладневен одмор со „Песни на една младост“ – жанровски и јазично сличен на претходниот музички одбир, но секој ден сместен во периодот на нечија младост.

Од 17 часот програмата повторно добива на интензитет со информативните осврти на актуелни теми во „Слушајте радио“ (поместено во нов термин поради отстапувањето на 16 часот и 30 минути на „Вестите на Дојче Веле“).

Еден нов бран музика пред „Прес 19“, при што од музички аспект карактеристичен е вторникот со класичната музика сместена во „Популарниот мозаик“. По вестите, Радиото уште еднаш им се обраќа директно на децата со „Приказни од А до Ш“. Незадолжителниот тек на вечерната програма го обележуваат документарни емисии и „Боите на Македонија“, вброена жанровски меѓу информативните програми, но неоптоварена од динамичноста на дневните настани. На крајот од јануари, наместо оваа емисија, во понудата на понеделничната вечер се наоѓаше „Интимна неизмерност“ - програма посветена на македонската архитектура, која не е забележана со мајската анализа. Петокот, пак, е резервиран за музичката емисија „Џез и блуз“.

Уште еден поглед наназад кон актуелните настани на денот во „Радио 22“ и во 22 часот и 30 минути уште едно авизо – идентификација на програмата која го означува привременото слевање на Радио Скопје и Радио Македонија – програмата наменета за иселениците.

Ноќниот дел од програмата го одликува смиреноста на ноќната програма, чија функциска ориентираност - лоцирана како забавна, образовна или информативна програма - зависи од водителот. Таа тече испреплетена со музика – жанровски усогласена со говорот. На пример, во едно од изданијата анализирани во јануари, гносеолошките апокрифни приказни интерпретирани од еден од водителите се надополнети со традиционална народна македонска музика. Во мај, пак, една од емисиите е инспирирана од (во тој миг) претстојниот концерт на Боб Дилан во Скопје, а музиката е избор од неговиот опус.

Ноќта, околу 1 часот, го препознава дотекувањето на уште еден ракавец – емисијата „Хоризонти“, која го претставува она што некогаш беше Радио култура. Уметноста, културата, науката, тоа е фокусот на оваа програмска содржина во која изборот на музиката најчесто паѓа на класичните дела. Преминот кон утрото продолжува во истиот дух со репризни изданија на емисии од културата, документарна програма, забавна, забавно-информативна, благо подзапирајќи за кусите вести. Музичкиот избор е еклектичен со присутност на класичната музика во појасот насловен „Музика вива“.

За разлика од работните денови, кога во говорниот дел од програмата содржините што остваруваат информативна функција се застапени со нешто повеќе од 72% (72,5% во првата и 72,2% во втората анализа), во деновите од викендот значително е намален тој процент (на 44,5%, односно 50%) во полза на емисиите кои остваруваат забавна, односно образовна функција, со што програмата добива една посмирена, релаксирачка нишка.

Утринските викенд-програмски појаси се реализирани без водител во студио. Ова е, на некој начин, една од причините за намалувањето на информативната функција на говорните содржини, ако се има предвид дека во другите денови водителот е тој што во

петчасовниот утрински појас е обединувачката сила на мноштвото информации. Сега, во утринската програма, но и во целиот претпладневен блок, во текот на двата дена, покрај информативните емисии („Радио спектар“, „Неделна емисија за земјоделците“) во голем обем се емитувани содржини кои исполнуваат образовна функција („Драмска минијатура“, „Историски фокус“, „Траги во времето“, „Во меѓувреме“) и забавна функција („Хихирику“). Занимлив детаљ во структурата на музиката е изборот на MP1, неделната зора да ја дочека со свадбарска македонска музика – песни и ора, некои новосоздадени, некои традиционални со понов аранжман.

Саботното попладневно издание на Првата програма на Македонското радио донесува, главно, забавни содржини реализирани низ музичката емисија „Песни на мојата душа“, детското едночасовно катче насловено „Шарена емисија“ и „Тука околу нас“ - емисија со забавен предзнак. Во овој попладневен блок, целината на говорниот дел ја надополнуваат информативни изданија на Пладневниот радиовесник и вестите на Дојче Веле, емитувани во нивните редовни термини, 15:30 часот, односно 16:30 часот.

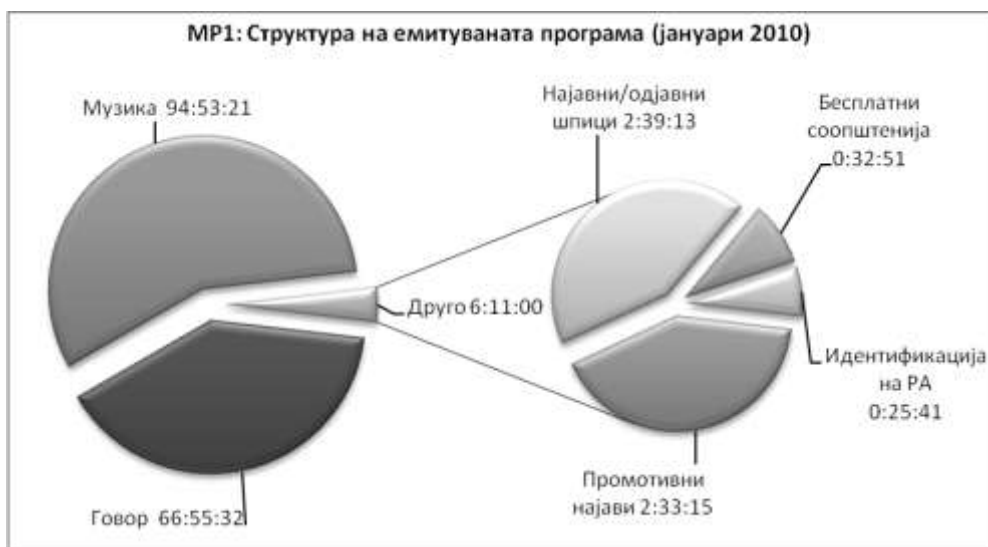
За разлика од попладневниот појас, во терминот по 18:00 часот и за време на ноќната програма, во говорниот дел од програмата, претежно се застапени содржини од областа на културата и уметноста со едукативен предзнак и стандардните информативни емисии „Прес 19“ и „Радио 22“. Вечерната радио програма пријатно слушлива ја прават емисиите „Живот и љубов“, „Играј со мене до крајот на љубовта“, „Ноќната програма“ и музичката емисија „Серенада“.

Неделното попладне започнува со една радиски извонредно склопена целина, радио драмата, којашто на брановите на Македонското радио - Радио Скопје опстојува со години наназад. Следуваат уште една играна радиска серија за деца насловена

„Приказна за буквите“, музичката емисија „Неделен фолк подиум“ и редовните дневно-информативни емисии „Пладневен радиовесник“ и неделното издание на Дојче Веле. Попладневниот неделен блок го заокружуваат документарната емисија „Чекајќи го ветрот“ и уште една радио драма – „Драмска минијатура“.

Застапеноста на образовно-забавните содржини е одлика и за вечерниот термин, кој започнува со едукативната едночасовна емисија „Ехо од вселената“. По редовните дневно-информативни емисии во 19 и во 22 часот следуваат емисиите „Фолк топ 10“, односно „Нокната програма“, и двете од забавен карактер.

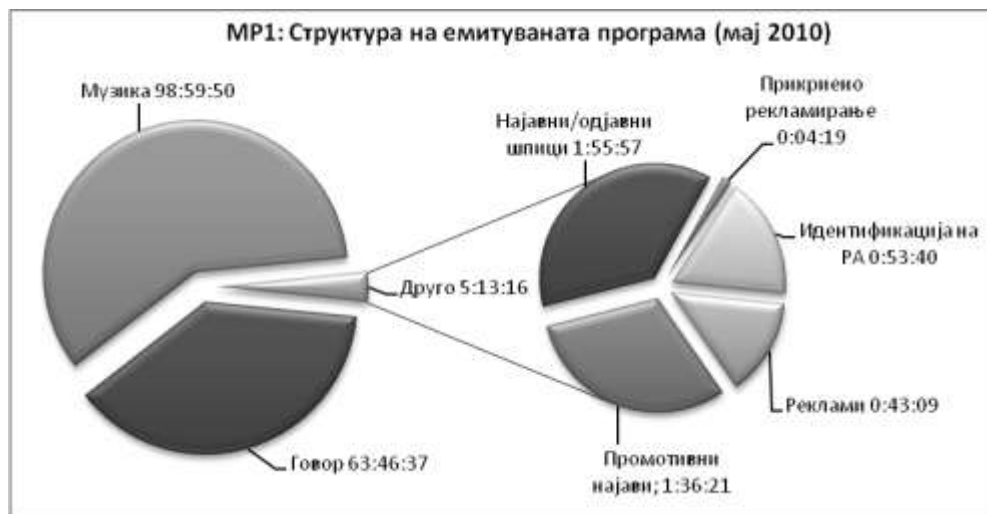
Релаксирачкиот тек на викенд-изданието на програмата е надополнет со музиката, која по својот обем е позастапена во споредба со работните денови (62% наспроти 57% во јануарската и 66% наспроти 59% во мајската анализа). Богатството музички жанрови го следи текот од работната недела.

Графички приказ 17

Погледнато од формален аспект, Првата програма на Македонското радио е говорно радио со 41,36% говор и 58,64% музика во јануари, односно 39,18% говор и 60,82% музика во мај.

Во првата анализирана седмица не се емитувани реклами, а другите сегменти од програмата (оние кои не се земаат предвид при определувањето на соодносот говор – музика), ги сочинуваат шпиците, идентификацијата на радиостаницата, промотивните најави за сопствената програма и бесплатните соопштенија (*Графички приказ 17*). Последниве не се означени, што е спротивно на член 96 став 2 од Законот за радиодифузната дејност, но сите се однесуваат на аспекти од плаќањето радиодифузна такса, односно потекнуваат од самата Македонска радиотелевизија.

Графички приказ 18

Во анализата спроведена во мај, на Првата програма има околу 43 минути рекламno време. Освен ова, Радио Скопје емитува околу 4 минути прикриено рекламирање за мобилниот оператор ВИП, што е спротивно на член 98 став 1 од Законот за радиодифузната дејност. Имено, почнувајќи од 12 мај, водителките во утринската програма два до три пати ја соопштуваат „најновата вест од ВИП“, притоа

презентирајќи ги услугите на операторот со текст кој има рекламна цел, а може да ја заведе јавноста во поглед на својот карактер. Меѓу другите сегменти влегуваат и шпиците, идентификацијата на радиостаницата и промотивните најави за сопствената програма (*Графички приказ 18*).

Споредбената анализа на податоците за застапеност на трите медиумски функции во вкупната седмична програма на радиото покажува континуирана доминација на информативните содржини и мали разлики меѓу програмата емитувана во првата и во втората анализа (*Графички приказ 19*).

Графички приказ 19

Присутноста на видовите (жанровите) програми во јануари е дадена во редовите што следат. Меѓу информативните емисии, најзастапени се вестите (21 час и 19 минути), потоа информативната програма (17 часа и 48 минути), новостите од сферата на уметноста, културата и хуманистичките науки (2 часа 49 минути), инфо-сервисот (1 час и 34 минути) и информативно-забавната програма (две и пол

минути). Забавната програма е застапена со 5 часа и 6 минути, радио драмите – 3 часа и 19 минути, забавно-информативната 2 часа и 19 минути и 50 минути забавни содржини од уметноста, културата и хуманистичките науки. Образовната функција медиумот ја исполнува преку емисиите посветени на уметноста, културата и хуманистичките науки (5 часа и 47 минути), документарната програма (4 часа и 12 минути), образовната (1 час и 5 минути) и образовно-забавната програма (32 минути).

Во периодот од 10 до 16 мај нема значајни поместувања во застапеноста на емитуваните видови програми. Емитувани се 20 часа и 48 минути вести, 16 часа и 28 минути информативна програма, 2 часа 24 минути новости од сферата на уметноста, културата и хуманистичките науки, 1 час и 42 минути инфо-сервис и 1 час и 8 минути информативно-забавна програма. Содржините со предзнак на забавна програма сочинуваат 56 часа и 56 минути, за радио драмите се издвоени 2 часа и 39 минути, за забавно-информативната 1 час и 13 минути и 1 час и 10 минути забавни содржини од уметноста, културата и хуманистичките науки. Има 4 часа и 8 минути документарна програма, емисиите посветени на уметноста, културата и хуманистичките науки со образовна функција исполнуваат речиси 3 часа од програмата, образовна програма 1 час и 21 минута и 48 минути образовно-забавна програма.

MP1 им обрнува посебно внимание на децата како целна публика. При првата анализа, вкупната програма и музика за деца достигнува 4 часа, а при втората петнаесетина минути помалку. Жанровски, говорниот дел е сочинет од образовна, образовно-забавна, забавна програма и од радио драми.

Графички приказ 20

Музиката е разновидна, најчесто доаѓа од видот популарна музика со доминација на попот, а голема е застапеноста и на народната (и традиционална и новосоздадена) музика, пред сè, на македонски јазик, како и на класичната музика (*Графички прикази 20*).

Македонско радио Прва програма редовно ја исполнува обврската за емитирање вокално-инструментална музика на македонски јазик, која за јавниот сервис е поставена на најмалку 45% дневно. Во јануари, најниското ниво на исполнување на обврската е 46,85% (во петокот), а највисокото (83,96% во неделата). И во мај Радиото постојано ја надминува најниската квота, остварувајќи ја обврската со најмалку 50,63% (во понеделникот), а најмногу 75,51% (во неделата).

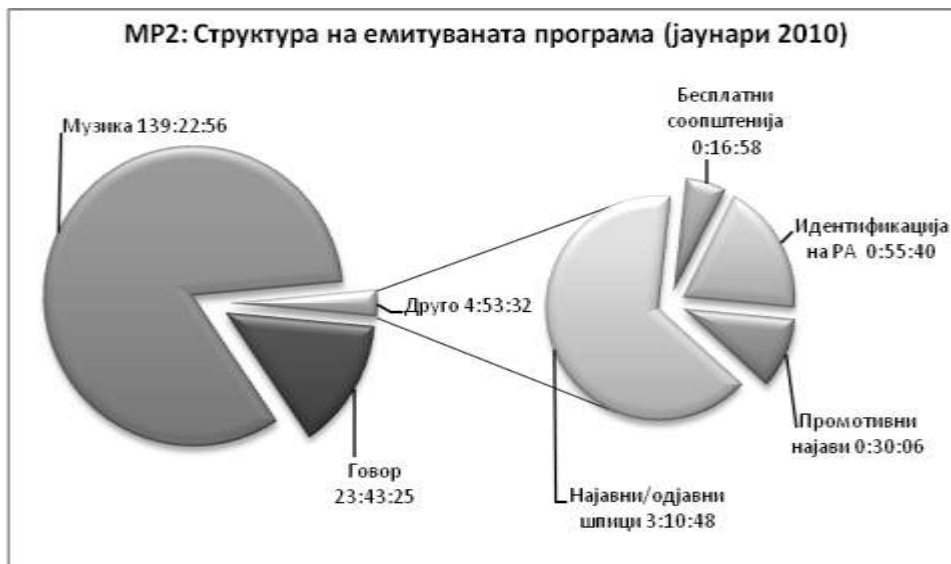
Македонско радио - Радио два (MP2)

Втората програма на Македонското радио настојува да се изгради како подинамична, во споредба со Првата програма, па дури, би можело да се каже и како послична на комерцијалните радио станици. Впечатокот што го остава со изборот на фоновете, музиката, цингловите, а особено предоминантноста на авторски емисии чија цел е пред сè, да забавуваат, повлекува по себе очекување дека говорниот дел од програмата ќе биде повеќе свртен кон исполнување на забавната функција на медиумот – но застапеноста на функциите е прашање кое заслужува, и подолу во извештајов добива, подлабока анализа и коментар.

Музичките подлоги кои се користат како позадина на водителските вклучувања во програмата (фон) најчесто се подинамични. Музиката, во најголем дел е од широката палета опции кои како заеднички именител го имаат попот, но изборот многу почесто паѓа на онаа со побрз ритам – на пример денс (dance). Како извесен патоказ дека постои обид да се постигне сличност со комерцијалните радио станици, можат да послужат и цингловите при чија монтажа се користени различни ефекти – на пример модулации на гласот – тие неретко се на англиски јазик, подолги се и се емитуваат почесто. Се чини дека вака вообличената програма сака да допре до публика која повеќе сака радиото да ја забавува отколку да ја информира.

Споредбата на показателите добиени со двете анализи – онаа извршена меѓу 25 и 31 јануари и другата која реферира на периодот од 10 до 16 мај 2010 година – укажува на релативна стабилност на структурата на програмата, со мали поместувања во генералната застапеност на говорот и на музиката која одговара на говорно-музичко радио.

Во јануари, говорот учествува во емитираната програма со 14,54%, а музиката 85,46%. Во мај овој сооднос изнесува 15,46% говор, наспроти 84,54% музика.

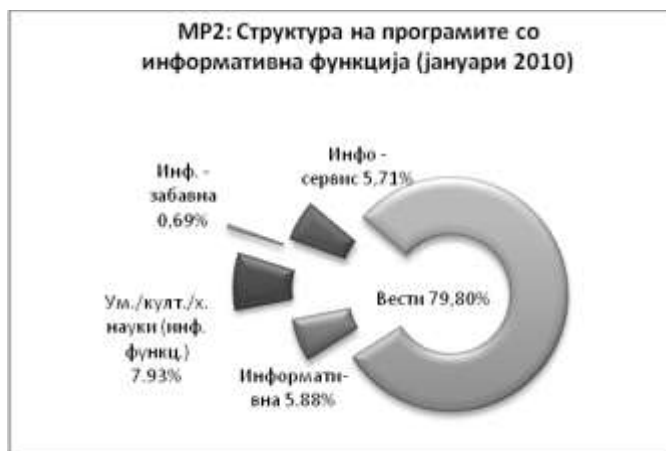
Графички приказ 21

Во обете анализирани седмици не се емитирани реклами. Првата анализа покажа неделна програма во која речиси 5 часа се сочинети од другите содржини - најавните и одјавните шпици, идентификацијата на радиостаницата, бесплатните соопштенија (тие се неозначени, наспроти обврската од член 96 став 2 од Законот за радиодифузната дејност, но сите се однесуваат на плаќањето радиодифузна такса) и промотивните најави (*Графички приказ 21*). Втората анализа забележа дека прекршувањето е отстрането на тој начин што повеќе не се емитираат бесплатни соопштенија, а овој сегмент од зрачената програма, сочинет од шпици, џингови за идентификација на радиото и промотивни најави за емисиите на Радио два, е за околу еден час помал (*Графички приказ 22*).

Графички приказ 22

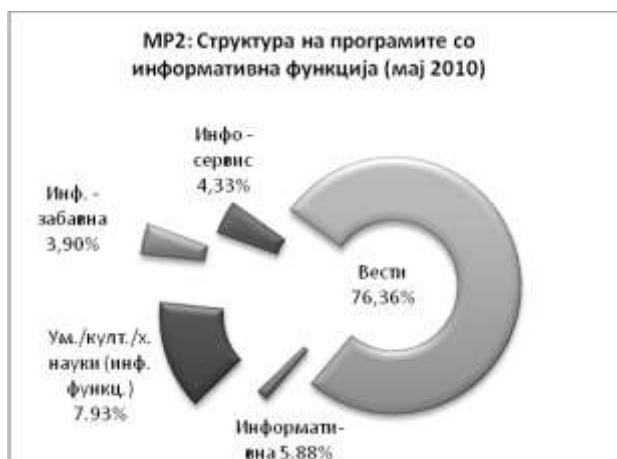
Расправата за говорниот дел од програмата на MP2 не може да биде целосна без да се искоментира една специфичност во поглед на застапеноста на функциите.

Имено, во јануарската анализа, на прв поглед информативната функција е најзастапена со 57,82%, па потоа следи забавната функција со 41,77%, а образовната функција (0,41%) во анализираната седмица е претставена со документаристички ориентираното навраќање на минатите настани кои обележале некои од анализираните денови.

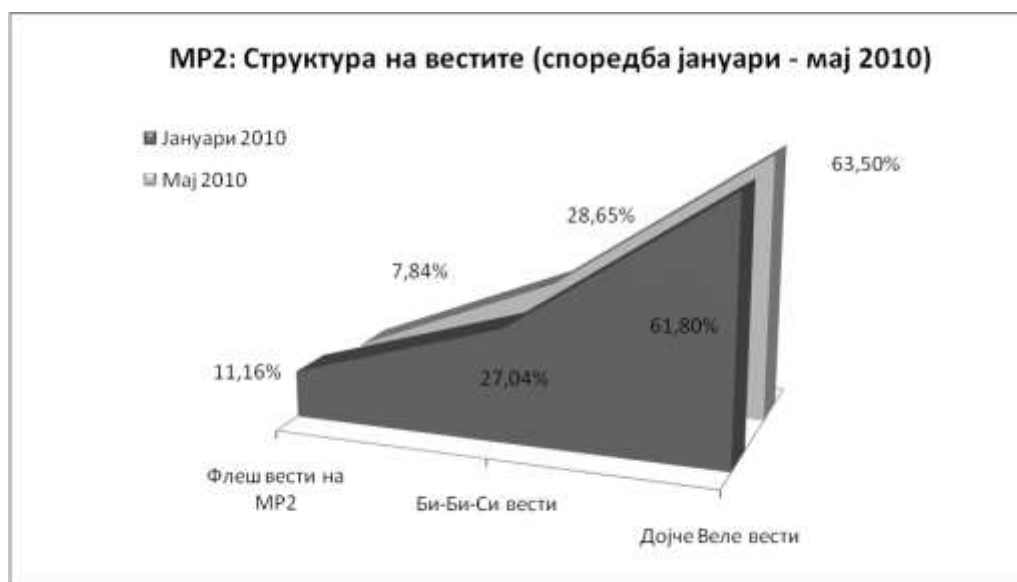
Графички приказ 23

Соодносот на програмите наменети за остварување на некоја од медиумските функции во мај е сличен. Малку е намалена застапеноста на содржините со информативна функција – 53,14%, благо е зголемено присуството на забавната функција - 44,79 %, како и образовната функција, која е реализирана преку образовни, документарни и документарно-забавни содржини.

Графички приказ 24

Меѓутоа, ако се погледне подлабоко во структурата на содржините кои исполнуваат информативна функција, ќе се забележи предоминантноста на вестите (*Графички прикази 23 и 24*). Поточно, во првата анализа, од 13 часа и 43 минути информативни програми, на вести отпаѓаат речиси 10 часа и 57 минути. Ако се загребе површината на вестите, ќе се види дека безмалку 6 часа и 46 минути се во продукција на Редакцијата на Дојче Веле на македонски јазик, а околу 2 часа и 58 минути се на Редакцијата на Би-Би-Си на македонски јазик (*Графички приказ 25*). Во втората анализа се констатира речиси иста состојба: од вкупно 13 часа и 28 минути информативна програма, 10 часа и 17 минути се вести, меѓу кои 48 минути „Флеш вести“ на Радио два, 2 часа и 57 минути на Би-Би-Си и 6 часа и 32 минути на Дојче Веле.

Графички приказ 25

Без уредничката одлука, од програмата на MP2 на овие два други медиума да им се отстапат речиси 9 часа и 44 минути во првиот, односно 9 часа и 29 минути во вториот анализиран период, на Втората програма на Македонското радио би се емитувале околу 1 час (кога помалку, кога повеќе) весте. Ова веќе се вклопува во очекувањето за ориентираност на програмската шема кон забавната функција кое е поттикнато од динамиката, фоновите, џингловите, изборот на музиката (како што е веќе образложено на почетокот).

Енергичниот тек на програмата не настојува да го отслика периодот на денот, напротив, тој му го наметнува своето темпо на слушателот. Ноќите се исполнети исклучиво со музика искомбинирана со џингови. На слушателите во „ситните саати“ им се нудат музички ретроспективи од `80-тите и од `90-тите години од XX век, најголемите хитови од `60-тите и од `70-тите, што сведочи за хитовската ориентација на музичкиот избор на Програмата.

Сепак, во текот на утрото се води сметка говорниот дел да кореспондира со претпоставените потреби на целната публика. Така, почнувајќи од 6 часот слушателите ја добиваат првата порција утринска програма насловена „Будење“, а од 07:30 до 11:00 часот се движат со „Ритамот на градот“. „Будење“ е забавна програма, која во етерот оди секое работно утро од седмицата, а за викендите се емитува репризно. Темите за разговор во емисијата се врзани за најновите остварувања на поканетите гости. „Ритамот на градот“, пак, е информативно-забавна утринска програма преку која секој работен ден на слушателите им се нудат сервисните информации (временска прогноза, состојба на патиштата) и информации со забавни содржини.

Секој работен ден од 12 до 14 часот се емитува и „Отворен простор“ – информативна емисија во која се пласираат новости од областа на уметноста и културата, во смисла на изложби, културни случувања кај нас и во светот и слично.

„Заборави ако можеш“ е избор од поп и рок музика од `80-тите и од `90-тите години на минатиот век, дообјаснет и надополнет со информациите од водителот, која секојдневно стартува нешто по 14 часот.

Меѓу емисиите кои се дел од редовната програмска понуда на МР2 влегува и „Тајм аут“. Се емитува секој работен ден од 18:00 до 18:30 часот и се состои од актуелни вести и информации од областа на спортот.

„Рок подиум“ е емисија за рок музика составена од три редовни содржини: Топ 5, рок класика и актуелна музика од светската рок сцена, а премиерно се емитува секој понеделник во 17 часот.

Вторникот попладне е терминот за авторската емисија „Албатрос“ посветена на евергрин-музика со стандардно присутните

„Незаборавни топ 10“ и трите нови предлози. „Поп експрес“ е музичката емисија во вторник приквечер, во која изборот паѓа врз најновите светски музички хитови, проследени со куси најави и информации за нив.

На Радио два не му недостига и емисија за најновите музички достигнувања од македонската поп-сцена. Секоја среда тие се претставени и рангирани во „Мак топ 10“.

На филмската музика е посветена емисијата „Звук за слика“, чиј автор својот изборот од музика за филм, проследен со соодветни информации, го презентира секоја среда навечер.

„Филмска доза“ е авторска емисија за филм и филмска музика со претежно информативна функција која се емитува во четврток. Во јануарската емисија гостуваше Кристијан Даниловски, продуцент за визуелни ефекти, а тема на емисијата беа визуелните ефекти во филмот „Аватар“. Мајското издание беше посветено на 63-то издание на Канскиот филмски фестивал.

Во анализираните изданија на музичката емисија „Диско селектор“ (редовен термин во четврток), водителот ги презентира 40-те најактуелни музички изданија, избрани, пред сè, според англиската публика. Музиката, според жанрот - поп, е поткрепена со информации за самиот изведувач, албумот (кога е излезен на пазарот и кој се учествувал во неговата продукција), колку време се задржал на позицијата од топ-листата и сл.

„Блуз селекшн“ е емисија за блуз и џез музика, која оди во редовен термин во четврток од 19:30. Пред сè, ја отсликува актуелната светска блуз продукција, но има и рубрика „Блуз класика“ во која водителот им претставува на слушателите легендарни блуз музичари.

„Календар“ е емисија за македонска музика која слушателите, во раните часови на петочната вечер, ги потсетува на музички настани и нумери што се случиле години наназад. Во изданијата опфатени со извештајов се емитуваа постари музички нумери од македонски изведувачи. Информациите меѓу песните имаа забавна содржина.

„Европски топ 40“ и „Светска топ 20 листа“ се емисии реализирани од музички новинар на МР2 во кои тој ги надополнува преземените информации за овие две топ-листи со коментари за изведувачот, за претходното место на топ-листата на кое се наоѓала таа нумера и слично.

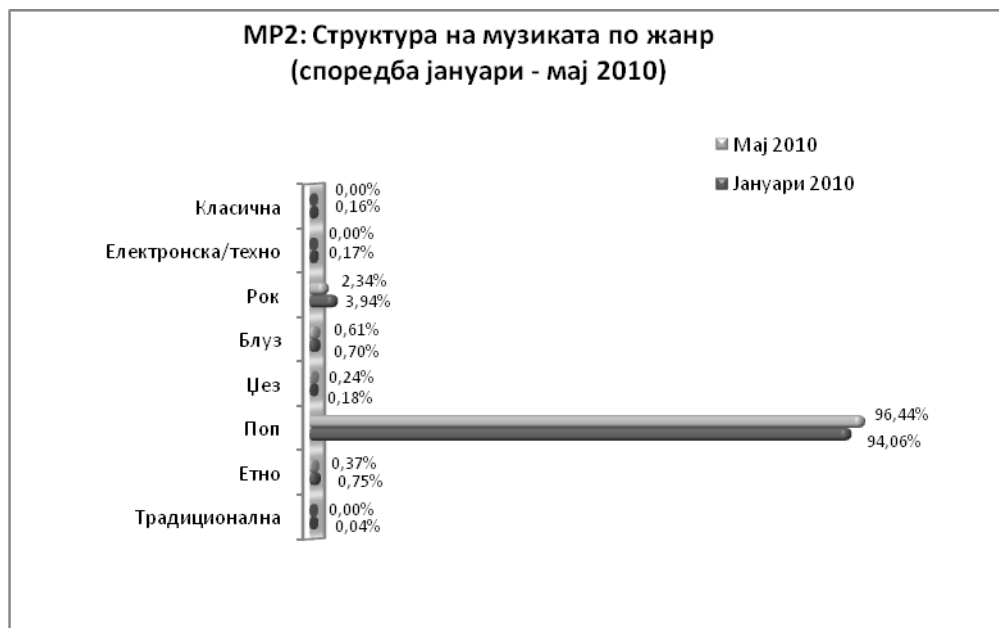
Мајската анализа бележи три нови топ-листи кои се емитуваат повеќепати во текот на седмицата. Станува збор за „Европски топ 5“, „Американски топ 5“ и „Британски топ 5“.

Во јануари, во саботата навечер се емитуваше појасот „По патот со облаците“, кој беше карактеристичен по својот поинаков избор на музика, не ретко од редот на етно и ворлд (world) музиката, од електронската и техно-музиката, често далеку од англиското говорно подрачје. Во мај овој појас не се вика така, а музиката што се емитува во тој период е иста како најголемиот дел од музиката на Радио два.

Спортот во викендите е присутен во попладнињата преку „Радио микс“ (во сабота) и „Спорт - музика - спорт“ (во недела), кои претставуваат спој на „музика и квалитетен спорт“. Се третираат настани од меѓународната спортска сцена – тенис, скијање, ракомет, фудбал. Се презентираат постигнатите спортски резултати и моменталните резултати од натпреварите кои се одигруваат. Неизоставни се и најавите за идните спортски средби.

Како што може да се види од каталошкиот опис даден погоре, Радио два изобилува со музички емисии, кои претежно остваруваат

забавна функција. Притоа, било да потекнува од втората половина на XX или од првата деценија на XXI век, музиката на MP2 е речиси целосно избрана од мноштвото правци во поп музиката (*Графички приказ 26*).

Графички приказ 26

Кога е во прашање музиката што се емитува на Радио два, неопходно е да се посвети внимание и на фактот дека огромен дел од неа е на англиски јазик (*Графички приказ 27*). Во јануари нумерите од англиското говорно подрачје сочинуваат 77,7% од музиката, процент, кој во мај е зголемен на 80,58%.

Графички приказ 27

Зголемување бележи и македонската музика, која во јануари е застапена со 11,6%, а во мај 16,26%. Првата анализа како трета по присутност ја забележа хрватската музика со 6,41%. Издвојувањето на хрватската во однос на музиката од другите јазични подрачја е инцидентна и се должи на фактот што првиот ден од анализираната седмица коинцидираше со прославата на роденденот на починатата музичка звезда Тоше Проески и појавата на неговата дотогаш необјавена песна „Још увјек сањам да смо заједно“. Оваа нумера, изведена на хрватски јазик, беше „Хит неделник“ и се емитуваше секој час во текот на неделата. Во мај Радиото емитуваше 0,15% хрватска музика.

Преовладувањето на англиската музика неповолно се рефлектира врз остварувањето на дневната обврска за емитување најмалку 45% вокално-инструментална музика на македонски јазик (Табела 4).

Табела 4: Застапеност на вокално-инструменталната музика на македонски и на англиски јазик

Јануари 2010							
	Понеделник (25.01.2010)	Вторник (26.01.2010)	Среда (27.01.2010)	Четврток (28.01.2010)	Петок (29.01.2010)	Сабота (30.01.2010)	Недела (31.01.2010)
Македонски	8,29%	10,36%	19,34%	8,78%	13,44%	8,20%	13,02%
Англиски	84,83%	78,94%	70,10%	81,86%	76,70%	76,24%	75,43%
Мај 2010							
	Понеделник (10.05.2010)	Вторник (11.05.2010)	Среда (12.05.2010)	Четврток (13.05.2010)	Петок (14.05.2010)	Сабота (15.05.2010)	Недела (16.05.2010)
Македонски	15,83%	13,17%	21,13%	14,27%	18,23%	16,44%	14,46%
Англиски	82,32%	80,99%	76,49%	83,63%	77,61%	81,21%	81,28%

Имено, во јануарската седмица MP2 трипати (во понеделникот, четвртокот и во саботата) емитува околу 8% вокално-инструментална музика на македонски јазик, а најголем напор да вметне македонска музика во својот музички избор вложува во средата - 19,34%, што е далеку под бараниот минимум. Во мај е направен обид за корекција, па најмалата застапеност на дневно ниво е 13,17%. Сепак, Втората програма на Македонското радио и во двата анализирани периода го прекршува член 124 став 3 од Законот за радиодифузната дејност.

Се чини дека на Радио два му е потребен појасен програмски концепт кој ќе се спроведува доследно – без да биде нарушувачки од уредувачки одлуки, во чиј мотив не навлегуваме (примерите со вестите од странските медиуми). Исто така, при ориентирањето да се остварува претежно забавна функција, Радиото треба да внимава дека е дел од јавниот радиодифузен сервис и оттаму има поголеми и поинакви законски обврски отколку комерцијалните радиодифузери.

Македонско радио - Програма на јазиците на етничките заедници

Програмскиот сервис на Македонското радио кој е наменет за програми на етничките заедници⁸, го сочинуваат Програма на албански јазик (вкупно 119 часа неделно), емитувана во три програмски појаси (утринска, попладневна и ноќна програма), Програма на турски јазик (вкупно 35 часа неделно) временски вметната меѓу утринската и попладневната програма на албански јазик и секојдневните полчасовни емисии на влашки, ромски, бошњачки и српски јазик.

Јануарската седмична анализа се совпаѓа со 28 јануари 1945 година кога во тогашна Народна Република Македонија, покрај на македонски јазик, на брановите на Македонското радио за првпат била емитувана и програма на албански јазик. Празнувањето на оваа 65-годишнина се преплетува во сите емитувани содржини на албански јазик во анализираниот период.

Во Програмата на албански јазик, но и во таа емитувана на турски јазик, речиси секој ден (освен во викендите) се емитувани таканаречени „Отворени програми“, чии водители ја започнуваат дневната програма. Кај програмата на албански јазик, информативните содржини од областа на економијата, здравството, културата, образованието и др. се емитуваат во рамките на таквите блок-емисии, покрај другите мали рубрики, како прилози на самите новинари. Во некои денови истата структура е задржана и во програмата на турски јазик, со тоа што тука повеќе претпочитаат разноликост на теми во рамките на една „Отворена програма“ како специјализирани емисии, односно рубрики. Водителот на албански јазик ја надградува оваа програма и со сопствени елементи, пренесувајќи кратки сервисни

⁸ Од технички причини, првата анализа е спроведена во периодот од 27 јануари до 2 февруари 2010 година.

информации, информирајќи за тоа што донесуваат дневните весници, каква е состојба на патиштата и др.

Посебна одлика и за двете програми (на албански и на турски јазик) е рубриката „Историски календар“, чија едукативна функција се вклопува во целината на емитираната програма.

Кај програмите на другите јазици кои го сочинуваат Третиот радио програмски сервис, има денови кога терминот од половина час е целосно посветен на една тема - за влашката култура, на пример, на Програмата на влашки јазик. Исто е и со Програмата на српски јазик (получасовна емисија посветена, говорно и музички, на Св.Сава) или со Програмата на бошњачки јазик (за училиштето на бошњачки јазик во с. Љубин крај Скопје) и др.

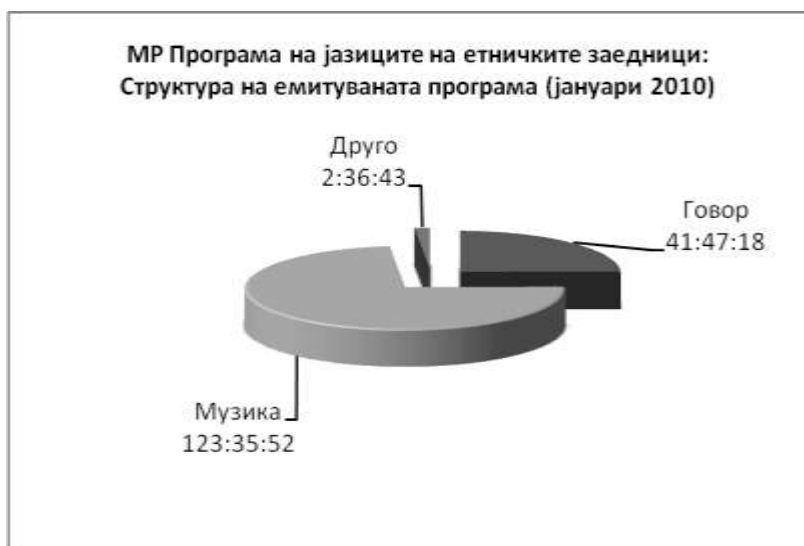
За време на викендот на програмите на влашки, ромски, бошњачки и на српски јазик се емитираат исклучиво музички содржини, претежно народна (традиционална) музика.

Програмата на албански јазик во претпладневните и во попладневните часови е посодржајна, што не е случај и со „третиот дел“ – таканаречената ноќна програма – каде што доминираат репризите, освен вестите и некои премиерни изданија на забавно-музички емисии.

Така, секој ден во 00:00 часот се емитираат флеш-вести, а потоа, сè до почетокот на утринската програма, во шест часот, се емитираат исклучиво музички содржини.

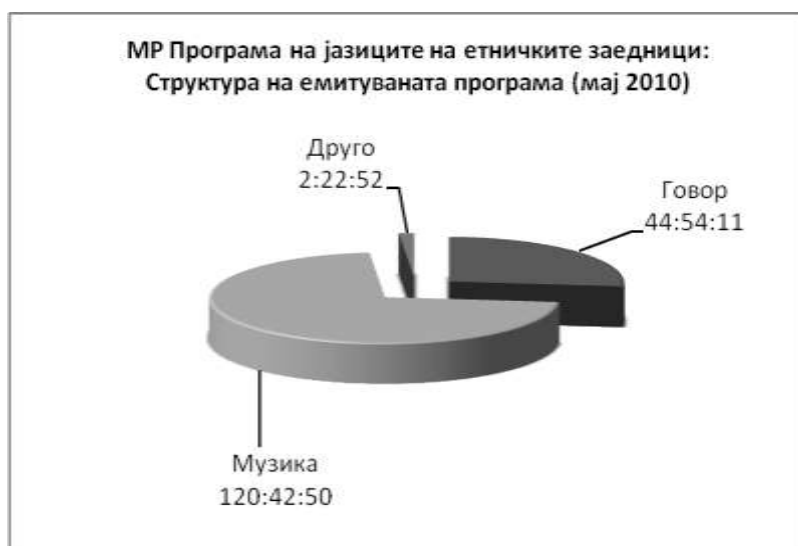
При слушањето на програмата се добива впечаток дека одредени програмски појаси се преоптоварени со информативни содржини – вести. Таков е примерот со вестите на Дојче Веле, кои се реемитуваат во 8:30 часот, а по нив, во 9:00 часот се емитираат вести

од сопствена продукција. Од друга страна, пак, изданието на вестите на Би-Би-Си на албански јазик, кое вообичаено се емитува секој ден во 17:00 часот, нема да биде емитувано бидејќи во терминот на вестите навлегла веќе започнатата емисија „Без граници“ (пример од четвртокот – 28 јануари). Дека со ваков начин на реализација програмата губи на квалитет, потврдува и податокот што при завршување на претпладневната програма на албански јазик (во 10:30 часот) се повторуваат насловите од вестите кои биле непосредно пред тоа емитувани во целост (со почеток во 10:00 часот).

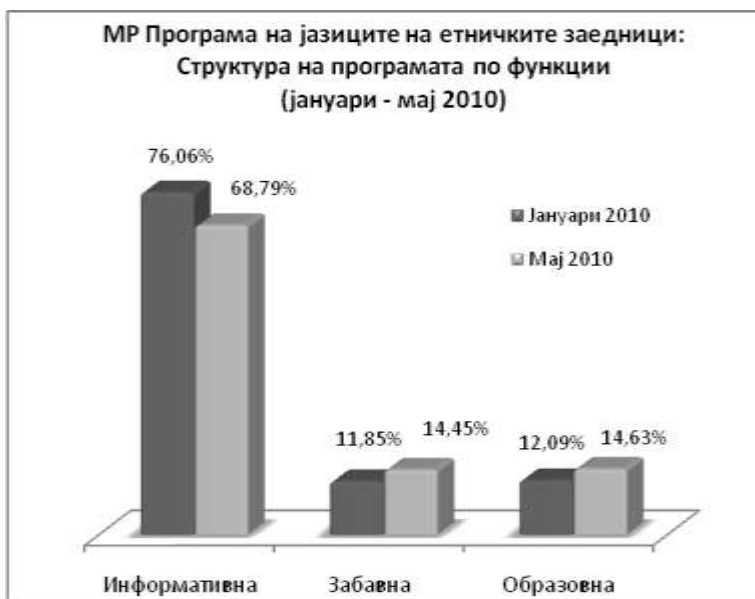
Графички приказ 28

Гледано од структурален аспект, за Програмата на јазиците на етничките заедници на Македонското радио може да се каже дека е говорно-музичко радио со говорни содржини од 25,27% во јануари и 27,11% во мај, односно 74,73% музика во јануари и 72,89% во мај (*Графички прикази 28 и 29*). Преостанатиот дел од програмата го комплетираат другите програмски сегменти (промотивни најави, шпици и идентификација на радиото). Реклами во анализираните периоди не се емитувани.

Графички приказ 29

Во првата анализа, во говорниот дел доминираат видовите програми кои исполнуваат информативна функција - 76,06%, а образовната и забавната функција се застапени речиси подеднакво со 12,09%, односно 11,85%. Во втората анализа застапеноста на содржините со информативна функција е нешто помала - 68,79%, а пораст бележат другите две функции – образовната достигнува 14,63%, а забавната 14,45% (*Графички приказ 30*).

Графички приказ 30

Во јануари, меѓу содржините кои исполнуваат информативна функција најзастапени се вестите (16 часа и 11 минути), потоа информативната програма (13 часа и 23 минути), информациите од областа на уметноста, културата и хуманистичките науки (1 час и 54 минути) и сервисните информации (19 минути). Во мај вестите сочинуваат 15 часа и 28 минути, информативната програма 11 часа и 13 минути, информациите од областа на уметноста, културата и хуманистичките науки 2 часа и 25 минути, инфо-сервисот 27 минути, а информативно-забавната програма 21 минута.

Кога станува збор за остварувањето на образовната функција во првата анализа, емисиите од сферата на уметноста, културата и хуманистичките науки (2 часа и 27 минути) се позастапени во споредба со другите содржини со едукативен предзнак. Следуваат документарната програма (1 час и 57 минути), образовната програма (27 минути) и образовно-забавните содржини со 12 минути. Во втората анализа најприсутна е образовната програма со 2 часа и 37 минути, содржините од уметноста, културата и хуманистичките науки се 2 часа,

документарната програма - 1 час и 45 минути, а образовно-забавната програма зафаќа 11 минути.

Забавната програма во јануари е застапена со 2 часа и 43 минути, забавно-информативната со 1 час и 19 минути и спортската со 55 минути. Во мај забавната програма достигнува 3 часа и 34 минути, има 1 час и 50 минути спортска програма, 56 минути забавно-информативна програма и 9 минути забавни содржини за уметноста, културата и хуманистичките науки.

Значајна улога кај програмата на албански јазик игра и музиката, која најчесто е добар избор на поп и на традиционална народна музика. Во последно време, а и во анализираните седмици, Радио Скопје – Програма на албански јазик ѝ отстапува место и на новосоздадената народна музика, која во некои случаи не се вклопува во целината на програмата.

Емитуваната музика е разновидна и се застапени речиси сите музички жанрови, со исклучок на техното. Доминира поп-стилот, а голема е застапеноста и на традиционалната народна музика (*Графички приказ 31*).

Графички приказ 31

Во двата анализирани периода на овој програмски сервис на Македонското радио не се забележани прекршувања на Законот за радиодифузната дејност.

Напомени за иднината на Македонската радиотелевизија

На неколку места низ текстот на анализа потсетувавме на заклучоците и на препораките за развојните правци на Јавниот радиодифузен сервис, изложени во „Стратегијата за развој на радиодифузната дејност 2007-2012 година“. Премината е средина од периодот на кој таа се однесува, и во земјава веќе е започната дигитализацијата на радиодифузијата. Имајќи го ова предвид, се чини дека е упатно, врз основа на наодите од споредбената анализа, да се дадат неколку напомени за правецот во кој би требало да се движи МРТ.

За Македонската радиотелевизија навистина да ја има улогата на фактор на обединување на целата јавност, да биде субјект во чија програма ќе можат да се најдат сите сегменти на општеството, вклучувајќи ги специфичните општествени групи (токму онака како што предвидува словото на Законот), потребна е промена на размислувањето за јавниот сервис.

Анализава укажува на некои континуирани слабости во поглед на осмислувањето и доследноста во спроведувањето на програмската политика на јавниот радиодифузер. Од една страна, постои комерцијал(изира)ност на размислата таму каде што тоа не е нужно – при носењето одлуки во поглед на програмските содржини. Како на пример, одлуката да се купи северноамериканско реално шоу со надеж дека ќе привлече публика. Наместо тоа, може да се купи квалитетна и атрактивна документарна серија (и тоа од европско потекло), која зголемувајќи го квалитетот на емитуваната програма ќе доведе и до повеќе гледачи (и ќе придонесе кон остварување на обврската за европски аудиовизуелни дела). Ако се бара непополнет простор на пазарот – зошто да не се размисли за квалитетен детски утрински блок

(како што е веќе образложено понапред). Ако се настојува да се профилира радио станица посветена на забавувањето на публиката – зошто дел од Јавниот сервис да настојува да ги имитира комерцијалните радија, кога може да понуди забава каква што тие не овозможуваат – емисии чии водители нудат новости и информации без банализирање и вулгаризирање? Впрочем, и топ-листите се подобри кога ќе дадат посуштински информации за рангираните нумери и изведувачи. Ако на едно место се наоѓаат редакции за програми на јазиците на сите етнички заедници во Македонија, зарем не е тоа предуслов да се создадат емисии преку кои навистина ќе се запознаваме едни со други? Таквото суштинско разбирање на другиот/те може да доведе до унапредување на односите меѓу заедниците во нашата мултиетничка и мултикултурна средина.

Од друга страна, на МРТ ѝ недостига (осовременето) комерцијално однесување онаму каде што тоа е неопходно. За рекламите и спонзорството на Јавниот сервис треба сериозно да се размислува, и тоа - како за традиционалните рекламни блокови, така и за искористување на можностите за рекламирање на поделен екран. Но, пред секоја одлука на ова поле треба внимателно да се провери дека сè е во рамките на Законот за радиодифузната дејност.

На Јавниот сервис му недостига простор. Особено на телевизијата. Тоа повеќепати е нагласено. Но, просторот сам по себе нема да донесе квалитет. Добро обмислената програмска понуда може да даде резултати и на помал простор. Потоа, користејќи ги можностите што ги отвора процесот на дигитализација, може да се освојуваат нови простори, и тоа преку точно профилирани сегменти/каналы. На пример, канал, кој во претпладневниот дел обезбедува квалитетна детска програма: образовна и образовно-забавна, играна и научнопопуларна, од домашна и од странска продукција, на МТВ или од независни продуценти, стара, но

внимателно реактуелизирана и реконтекстуализирана, и нова, но ориентирана, пред сè, кон поучителноста. Во попладневниот дел, истиот канал би можел да прераснува во простор за програми од сферата на уметноста, културата и хуманистичките науки. Ова би можело да бидат и примери за два сосема посебни канала. Или, канал посветен исклучиво на спортот – но, новинарски обмислен и уреден со информативни, документаристички, забавни и други спортски емисии.

И, конечно, Собранискиот канал треба да функционира не како „систем за набљудување“ преку кој граѓаните ќе гледаат реално шоу сместено во Законодавниот дом, туку како вистински сервис посветен на информирањето за работата на Парламентот. Уредувачката одговорност за еден субјект кој врши радиодифузна дејност мора да биде во рацете на радиодифузер. Доколку носењето на уредувачките одлуки остане кај Собранието, тогаш се извртува целата идеја за канал кој ќе им помогне на граѓаните да добијат суштински сознанија за тоа колку се ефикасни пратениците на кои, на денот на изборите, одлучиле да им ја доделат моќта да бидат дел од власта што демократски управува со државата.

Издава:

Совет за радиодифузија на Република Македонија
Бул. „Маркс и Енгелс“ бр.3 1000 Скопје
Тел.3103-400/ www.srd.org.mk

За издавачот:

Зоран Стефаноски, претседател на Советот

Подготовка:

Емилија Јаневска
Виктор Шиков
Емилија Петреска – Камењарова
Драгица Љубевска
Сашо Богдановски
Рубин Талески
Шќипе Тахири
Назиф Зејнулаху
Ружица Бошнакоска – Јотевска

Лектура:

Гордана Ацеска

Скопје 2010 година